

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 603 групи

Калинюк Тетяна Олегівна

Керівник:

кандидат філософських наук,
доцент Струтинський В.С

Рецензент:

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2023 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Макар В.Ю.*

Чернівці – 2023

Анотація

У кваліфікаційній роботі аналізується еволюція відносини між Україною та Румунією у політичній, економічній, гуманітарній та військових сферах. Розглядається історичний погляд на еволюцію двосторонніх відносин, які характеризуються складними проблемами, успадкованими з минулого. Відзначено зусилля обох держав щодо вирішення цих проблемних питань відповідно до міжнародного права. Аналізується сучасний стан українсько-румунських відносин і початок нового етапу двосторонньої співпраці. Акцентується увагу на засудженні Румунією війни росії проти України та підтримку нею територіальної цілісності та суверенітету нашої держави, європейської та євроатлантичної інтеграції та активізації двостороннього співробітництва. Підкреслюється позиція Румунії, як союзника нашої держави у протистоянні російсько-української війни та забезпеченні регіональної стабільності.

Ключові слова: українсько-румунські відносини, Румунія, російсько-українська війна, економічне співробітництво, транскордонне співробітництво, національні меншини, регіональна безпека, європейська інтеграція.

Summary

In the qualifying work, the evolution of relations between Ukraine and Romania in the political, economic, humanitarian, and military spheres is analyzed. A historical perspective on the evolution of bilateral relations characterized by complex issues inherited from the past is considered. The efforts of both states to address these problematic issues in accordance with international law are noted. The contemporary state of Ukrainian-Romanian relations and the beginning of a new stage of bilateral cooperation are examined. Emphasis is placed on Romania's condemnation of russia's war against Ukraine and its support for the territorial integrity and sovereignty of our state, European and Euro-Atlantic integration, and the intensification of bilateral cooperation. Romania's position as an ally of our state in the confrontation between russia and Ukraine and the provision of regional stability is underscored.

Keywords: Ukrainian-Romanian relations, Romania, russian-Ukrainian war, economic cooperation, cross-border cooperation, national minorities, regional security, European integration.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Т.О. Калинюк

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження	8
1.2. Стан наукової розробки	17
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2 ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН ...	24
2.1. Становлення і розвиток відносин Румунії з незалежною Україною	24
2.2. Українсько-румунські відносини після набуття Румунією членства в Європейському Союзі	48
Висновки до 2 розділу	56
РОЗДІЛ 3 УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	58
3.1. Розвиток українсько-румунських відносин після «Революції Гідності» .	58
3.2. Українсько-румунські відносини в умовах російсько-української війни	75
Висновки до розділу 3	84
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
SUMMARY	106

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГСХ	Глибоководний судохідний канал «Дунай – Чорне море»
ЗМІ	Засоби масової інформації
НАТО	Організація Північноатлантичного договору (англ. North Atlantic Treaty Organization, NATO)
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі (англ. Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE)
ООН	Організація об'єднаних націй (англ. United Nations, UN)
СУР	Союз українців Румунії (англ. Union of the Ukrainians of Romania, UUR)
ХДАР	Християнсько-демократичний Альянс румунів України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження проявляється у важливих та складних аспектах відносин між Україною та Румунією в контексті сучасних геополітичних викликів. З урахуванням російсько-української війни що триває та змін у світовому порядку, дослідження покликане виявити особливості та перспективи їхнього розвитку. Значущість теми підкреслюється потребою в нових підходах до формування та управління двосторонніми відносинами в умовах нестабільності та нових викликів сучасного світу.

У сучасних умовах основа двосторонніх відносин базується насамперед на кількох ключових питаннях. Йдеться про поглиблення співробітництва як в європейському, так і в євроатлантичному просторі, активізацію регіонального співробітництва, розширення торговельно-економічних зв'язків, розвиток гуманітарного співробітництва. Незважаючи на складну та інколи бурхливу історію між Україною та Румунією, важливо відзначити, що їхні двосторонні відносини поступово рухаються до взаємовигідної фази розвитку. Геополітичне положення обох країн у поєднанні з їхніми історичними зв'язками та співпрацею в рамках численних міжнародних організацій має не лише зміцнити їхні економічні та політичні зв'язки, а й спонукати їх досліджувати нові можливості для співпраці як у регіональному, так і в глобальному масштабах. Продовжуючи співпрацю, Україна та Румунія зможуть визначати та реалізовувати спільні ініціативи, які слугуватимуть інтересам обох націй.

Мета дослідження полягає у проведенні аналізу та розкритті особливостей формування, розвитку та перспектив українсько-румунських відносин у сучасних геополітичних умовах.

Для досягнення окресленої мети поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати концептуальні та методологічні засади дослідження;
- розглянути стан джерельної бази дослідження;
- дослідити особливості становлення і розвиток відносин Румунії з незалежною Україною;

- здійснити аналіз українсько-румунських відносин після набуття Румунією членства в Європейському Союзі;
- схарактеризувати розвиток українсько-румунських відносин після «Революції Гідності»;
- окреслити українсько-румунські відносини в умовах російсько-української війни.

Об’єктом дослідження є сучасна система міжнародних відносин, яка формується під зростаючим впливом глобалізаційних процесів.

Предметом дослідження є процес формування та розвитку двосторонніх відносин України та Румунії.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від набуття Україною незалежності до сьогодення. Нижня межа 24 серпня 1991 рік – становлення незалежної України та набуття статусу повноцінного суб’єкта міжнародних відносин. Верхня межа представлена жовтнем 2023 роком. Це зумовлено активізацією двосторонньої співпраці між країнами у зв’язку російсько-українською війною.

Методи дослідження. У даному дослідженні використовуються різноманітні методи, що дозволяють глибоко проаналізувати еволюцію українсько-румунських відносин у сучасному геополітичному середовищі.

Центральним елементом є історико-генетичний метод, що дозволяє вивчити історичні контексти та етапи взаємодії від моменту набуття Україною незалежності до поточного моменту. Цей метод розкриває ключові джерела та визначальні події, що вплинули на формування сучасної динаміки відносин.

Паралельно із зазначеним методом використовується комплекс аналітичних інструментів. Контент-аналіз дозволяє систематизувати та вивчати різноманітні джерела інформації, включаючи новини, літературні тексти та офіційні заяви. Порівняльний аналіз виявляє спільні та відмінні риси взаємодії між країнами, а діахронічний аналіз дозволяє визначити етапи та трансформації у відносинах.

Використовується також політико-правовий аналіз для оцінки сучасних правових аспектів та політичних стратегій, які визначають образ взаємодії між Україною та Румунією. Цей комплексний підхід допомагає ретельно розкрити всі важливі аспекти відносин, враховуючи їхній розвиток на різних рівнях та у різних контекстах

Структура роботи. Специфіка теми дослідження, поставлені мета та завдання зумовили послідовність викладу матеріалу та структуру роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 135 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 109 сторінок, з яких основного тексту – 90 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження

Дослідження розвитку українсько-румунських відносин в умовах сучасних геополітичних негараздів потребує ґрунтовного й точного осмислення фундаментального поняття «міжнародних відносин» як у теорії, так і в концепції.

У давні часи, коли населення складалося лише з кількох тисяч осіб, прямий контакт між різними етнічними групами був можливий через міграцію, масові втечі, спричинені стихійними лихами, та територіальні поділи між державами. Саме в цей час виникає концепція міжнародних відносин, яка сильно відрізнялася від змісту відносин, що існували всередині етнічних груп. Важливо відзначити, що феномен міжнародних відносин не стоїть на місці, а постійно розвивається і видозмінюється.

Англійський філософ Джеремі Бентам першим ввів у науковий обіг термін «міжнародні відносини». У 1789 році він використав цю фразу у своїй праці «Вступ до принципів моралі та законотворчості», в якій окреслив взаємодію між монархами та громадянами різних націй. Поява цієї концепції в XVIII і XIX століттях не була випадковою, оскільки це був життєво важливий період у розвитку міжнародних відносин. Однією з головних труднощів у визначенні змісту міжнародних відносин є триваюча дискусія про те, чи можна їх відрізнити від інших соціальних явищ.

Визначення міжнародних відносин ускладнюється фундаментальною проблемою, якою є суперечка навколо їх відмежування від інших суспільних процесів і явищ. Р. Арон поділяє цю точку зору, стверджуючи, що «міжнародні відносини позбавлені чітких меж і матеріально невіддільні від інших соціальних явищ» [3, с. 32]. Він вважав, що будь-яке явище чи процес у міжнародних відносинах відрізняє його особливість, а не його суть.

Міжнародні відносини настільки складні та взаємопов'язані з іншими складними суспільними відносинами, що спроби їх лаконічно окреслити

приречені на поразку. Зокрема, К. Браун стверджував, що «визначення міжнародних відносин досі було просто неможливим. Це дії в міжнародному середовищі, природа яких є відкритим питанням [108, с. 8].

Н. Спайкмен вперше вжив термін «міждержавні відносини» і визначив його як «відносини між окремими особами або групами, що представляють різні країни» [128, с. 60]. Як видно з його визначення, необхідною ознакою міжнародних відносин є політична приналежність їх суб'єктів до різних країн світу. Цю ідею дуже влучно сформулював польський дослідник Ю. Кукулка, який стверджував, що держави «матеріалізують можливість вважати... відносини міжнародними» [114, с. 13]. У цьому сенсі держава є не лише політичною структурою влади, але також розглядається як складна соціальна система, що діє серед подібних до них.

Відомий французький дослідник М. Мерль взагалі вважає, що міжнародні відносини – це «сукупність домовленостей і потоків, які перетинають національні кордони або мають тенденцію перетинати національні кордони» [115]. Це твердження можна вважати вірним, оскільки держави взаємодіють одна з одною через кордони національних держав, використовуючи доступні їм засоби зв'язку та канали передачі інформації.

Міждержавний характер міжнародних відносин, очевидно, можна трактувати не лише як відносини між суверенними урядами держав, а й між іншими представниками територіально розмежованих і політично організованих спільнот народів. Ці спільноти політично підпорядковуються власним урядам, але представники (окремі особи або організовані групи осіб) діють автономно в міжнародному середовищі, виходячи зі своїх особистих або корпоративних інтересів, переважно без політичних цілей. Тому міжнародні відносини можуть мати місце лише між представниками різних країн світу, хоча вони не обов'язково мають політичний характер.

Сучасні теорії міжнародних відносин не надають єдине визначення феномену міжнародних відносин. У ситуації загальнопоширених змін у світі сама категорія «міжнародні відносини» набуває нового змісту і все більше

віддаляється від визначень, які склалися за часів монархічного державного устрою і обмежувалися форматом лише політичних і військово-політичних подій та явищ, зосереджуючись на зовнішньополітичних факторах діяльності державних інституцій.

Науковці надають новітні підходи до методології та теоретичні інтерпретації емпіричного матеріалу, що сприяє розумінню міжнародної поведінки та зовнішньої політики окремих держав. Однак важливо зазначити, що, незважаючи на значне зростання наукових досліджень на цю тему останнім часом, у сучасній політичній науці досі немає єдиної дефініції феномену міжнародних відносин.

За думкою А. Суботіна, існують принаймні три макроконцепції, які можуть бути використані для аналізу міжнародних відносин. Політологічна макроконцепція базується на тезі про примат держави як єдиного актора міжнародного життя і надає перевагу політичним взаєминам у структурі міждержавних відносин. Соціологічна макроконцепція визначає міжнародний характер певної трансакції залежно від характеру її об'єкта. Системна макроконцепція, зі свого боку, виходить з ідеї про вторинність будь-якого міжнародного актора щодо системи міжнародних відносин [87, с. 529]. Найпоширенішими критеріями диференціації міжнародних відносин за атрибутивними ознаками є: географічний критерій локалізації, часовий критерій локалізації, критерій кількості взаємодіючих акторів, критерій сфери, яка виступає об'єктом взаємин, критерій характеру взаємодії інтересів акторів.

Для розуміння основоположних засад сучасних двосторонніх відносин, ми вважаємо, що поняття реального конфлікту інтересів є вирішальним для розуміння сутності такого типу відносин. Показовим у цьому плані є протистояння Е. Карра [109, с. 244] ідеалістичній концепції гармонії інтересів. У міжнародній системі відносин існує одночасно багато проблем різних країн і організацій. Як наслідок, у цьому багатому конфліктами середовищі міжнародний порядок базується насамперед на силі, а не на моралі взагалі. Розуміючи мораль як похідну від влади, Е. Карр вважає, що вона також є

похідною від конкретної правової системи, ця система гарантується силою примусу. У результаті моральні норми в міжнародних відносинах визначаються провідними націями або групами націй, які асоціюються з міжнародною сілнотою загалом.

Визнаючи, що «чистий реалізм може запропонувати лише чисту боротьбу за владу, яка унеможлиблює будь-яку міжнародну співпрацю», Е. Карр запропонував реалістичний світовий порядок [109, с. 244]. Таким чином, його визнання необхідності певних основних, загально визнаних норм і цінностей певною мірою суперечило його власній позиції про те, що жодна норма чи цінність у системі міжнародних відносин не можуть бути універсальними.

Свого часу Г. Моргентау влучно охарактеризував проблеми, що виникають при дослідженні міжнародних відносин, звернувши увагу дослідників на «неоднозначність матеріалу, з яким спостерігач має справу. Перший урок для того, хто вивчає міжнародну політику – це вчитися і ніколи не забувати про те, що складність міжнародних відносин унеможлиблює прості рішення і достовірні прогнози. Найкраще, що може зробити вчений, це прослідкувати різні тенденції, коли як потенційні можливості характерні для конкретної міжнародної ситуації» [120, с. 600].

Велике значення для дослідження двосторонніх відносин між Україною та Румунією має теза Г. Моргентау про два типи національних інтересів: життєво важливі інтереси та вторинні інтереси [121, с. 473]. «Життєво важливі національні інтереси щодо двосторонніх відносин відносно легко визначити, оскільки вони пов'язані з необхідністю безпеки в державі, збереженням інституцій, населення та основних цінностей суспільства. Другорядні інтереси щодо двосторонніх відносин відповідають за пристосування та залежать від функціонування національних держав. Обидва типи національних інтересів можна розглядати як тимчасові чи постійні, специфічні чи загальні, взаємодоповнювальні чи суперечливі. Г. Моргентау зазначає, що дві

асоційовані держави матимуть різні національні інтереси, тому політичні діячі повинні обирати між конкуруючими інтересами» [119, с. 213].

На відміну від Г. Моргентау, К. Волтс стверджував, що раціональність викликає подібну реакцію держав на системні обмеження їх зовнішньої політики. Раціональність конкретної країни залежить лише від її позиції в системі міжнародних відносин, що має набагато більший вплив на її зовнішню політику, ніж абстрактні «політичні закони» Г. Моргентау [134].

К. Волтс пропонує власну модель раціональної міжнародної діяльності держав: «наскільки динаміка системи обмежує свободу її елементів, настільки ж передбачуваною стає їх діяльність та результати цієї діяльності», обмежуючи чинники формування та реалізації зовнішньої політики держави тільки простором системи міжнародних відносин. Отже, неореалісти покладаються на пояснювальний потенціал принципів причинно-наслідкових зв'язків у системі міжнародних відносин та більшість міжнародних проблем пояснюють характером їх структури [134].

У нашому розумінні, «міжнародні відносини» – це історично сформовані різноманітні зв'язки між державами та іншими суб'єктами міжнародного права, а зовнішня політика як загальний курс держав у міжнародних справах є втіленням міждержавних відносин. Саме таке сприйняття міжнародних відносин дає можливість цілісному вивченню різноманітних історичних джерел з українсько-румунських взаємодій та забезпечує їх вивчення іншими науками на основі міждисциплінарного підходу.

Важливо розглянути як зміст поняття «міждержавні відносини», можемо використати контексті дослідження розвитку стосунків між Україною та Румунією. Сутність двосторонніх міждержавних відносин можна розглядати як такий рівень взаємодії між державами, який дає змогу партнерам працювати разом над досягненням як внутрішніх, так і зовнішньополітичних завдань.

Міждержавні відносини є основоположним аспектом міжнародних відносин, який охоплює ряд інтегративних зв'язків і відносин між державами,

системами держав і різноманітними громадськими інститутами, що діють на глобальній арені, такими як економічні, політичні, дипломатичні та військові союзи. Досліджувані міждержавні відносини є складною та динамічною системою, яка має особливу структуру, що складається з різноманітних підсистем, які містять низку різноманітних суспільних відносин.

У сучасну епоху, коли глобальні соціальні системи продовжують розвиватися та взаємодіяти, кожна система має унікальну та заплутану мережу міждержавних відносин. Ці відносини відрізняються за своєю природою і повинні узгоджуватися з потребами розвитку окремих націй, а також з цінностями, безпекою та стабільністю всіх держав у глобальній спільноті. Україну і Румунію пов'язує не лише спільне історичне минуле, але і взаємні інтереси, які сьогодні існують в усіх сферах суспільно-політичного життя кожної із них. Дослідження розвитку українсько-румунських відносин охоплює багатогранну та складну структуру двосторонніх зв'язків у таких сферах, як політика, економіка, дипломатія, військова сфера, культура, наука та технології міжнаціональні стосунки.

У роботі розглядаються міждержавні економічні відносини як розвиток складної системи економічних зв'язків між національними економіками окремих країн, що сформовані за принципом міжнародного поділу праці. На формування та зміну міжнародних економічних відносин впливає посилення зв'язків і взаємозалежності між економіками окремих країн. Науково-технічний прогрес, а також лібералізація та глобалізація економічної діяльності також впливають на розвиток міжнародних стосунків.

Міжнародні відносини у гуманітарній сфері розглядаються постають важливою складовою цих відносин, яка зосереджується на багатогранних зв'язках між окремими державами в таких сферах, як наука, освіта та соціокультура. Історичне коріння та різноманітний характер українсько-румунської співпраці під час становлення стосунків між двома народами підкреслює важливість їхньої соціально-культурної співпраці в контексті досліджуваної проблеми. Вважаємо, що гуманітарне співробітництво є одним

із першочергових пріоритетів у сучасних двосторонніх відносинах між Україною та Румунією, а культурне співробітництво є найважливішим аспектом у сприянні взаєморозумінню між народами обох держав в епоху глобалізації.

Співпраця між Україною та Румунією у військово-політичній сфері займає унікальне місце у сфері двосторонніх відносин між державами. Це пояснюється тим, що гарантія безпеки та процвітання неможлива без надійних гарантій військової безпеки. Значення спільних зусиль у військово-політичному секторі стає все більш важливим для України, особливо після повного вторгнення росії в країну. Прикладом геополітичного аспекту партнерства між Україною та Румунією є військово-політичне співробітництво, яке має першорядне значення для майбутнього стратегічного альянсу в контексті безпеки.

Важливо визнати, що всебічного розуміння сучасних українсько-румунських відносин можна досягти лише шляхом застосування методичного підходу та використання теоретичних і концептуальних засад у поєднанні з науковою методологією, яка забезпечує цілісне висвітлення теми.

Методологія дослідження побудована на основі компіляції правил і методів для аналізу міжнародних систем і світового прогресу. Організований і методичний підхід є важливим для розуміння фундаментальних концепцій еволюції, зростання та коливань двосторонніх відносин.

Моделюючи предмет дослідження як систему, стало можливим розкласти його на окремі компоненти та проаналізувати характер їх взаємозв'язків. Такий системний підхід дозволив змоделювати двосторонні відносини між Україною та Румунією як підсистеми ширшої системи міжнародних відносин. Ця методологія дослідження дозволила наступне: по-перше, вона припускала, що двосторонні відносини є відносно самостійними та функціонально завершеними, підпорядкованими законам внутрішньої динаміки. По-друге, це дозволило ідентифікувати низку значень параметрів, які свідчать про стан двосторонніх відносин, у тому числі про їх генезис,

розвиток та динаміку. Нарешті, це сприяло розгляду діяльності національних меншин як однієї з ключових рис українсько-румунських двосторонніх відносин.

Структурно-функціональний підхід був основним інструментом дослідження підсистеми двосторонніх відносин у системі міжнародних відносин та її здатності виконувати свої функції. Застосувавши принципи цього підходу до вивчення еволюції двосторонніх відносин України та Румунії, вдалося визначити напрямок змін їх сучасного стану. У центрі уваги системи міжнародних відносин є підтримка стабільності, збереження специфічних якісних характеристик і сприяння адаптаційному потенціалу в умовах геополітичних ризиків і невизначеності.

Застосування структурно-функціонального підходу до дослідження еволюції двосторонніх відносин між Україною та Румунією дає змогу досліджувати їх як цілісне явище в системі міжнародних відносин, що характеризується закономірними внутрішніми зв'язками та взаємозалежністю, що визначають розвиток двосторонні відносини. Сучасний стан двосторонніх відносин та їх перспективи, формують низку політичних акторів, які мають значний вплив на динаміку українсько-румунських відносин.

Використовуючи методологію неоінституціоналізму, пізнавальний потенціал було застосовано для вивчення розвитку двосторонніх відносин на індивідуальному, організаційному та інституційному рівнях. Такий підхід виявився корисним для визначення закономірностей розвитку, динаміки, функціональних змін, значення інституційного формату та правової бази, що регулює двосторонні відносини між Україною та Румунією. Крім того, це дозволило дослідити вибір та аналіз конкретних організаційних форм співробітництва на основі природи інституційного середовища, а також визначити відмінні характеристики політичних акторів, відповідальних за динамізм українсько-румунських двосторонніх відносин.

Методологічний підхід конструктивізму відіграв вирішальну роль у дослідженні розвитку, становлення та потенціалу двосторонніх відносин між

Румунією та Україною. Зокрема, концепція, згідно з якою державні ідентичності та національні інтереси, які вони представляють, формуються через взаємодію між державами, була використана для розуміння природи унікального партнерства між двома націями.

У дослідженні безпекового аспекту двосторонніх відносин між Україною та Румунією також використовувалося уявлення про те, що ці відносини є результатом людської діяльності, яка передбачає створення набору ідей і норм у певному часовому проміжку та за конкретних умов.

Під час вивчення еволюції, розвитку та майбутнього двосторонніх відносин між Україною та Румунією в рамках постійно мінливого характеру міжнародних відносин у сучасному геополітичному кліматі було використано різноманітні методи дослідження, щоб гарантувати ретельний аналіз питання під рукою.

Використання історичного методу дозволило виявити суттєві аспекти початкових етапів становлення відносин між Україною та Румунією. Юридичні та формальні методи сприяли дослідженню процесу створення нормативно-правової бази двосторонніх відносин між зазначеними країнами. Результатом логічного методу стало дослідження розвитку інструментів, які використовуються для сприяння українсько-румунським відносинам. Нарешті, порівняльний метод підкреслив невідповідність між інструментами, які застосовували Україна та Румунія у своїх зусиллях налагодити та підтримувати двосторонні відносини.

Використовуючи аналітичну методологію, дослідження змогло з'ясувати потенціал для зміцнення безпекових аспектів українсько-румунського альянсу в умовах нинішнього стану російської агресії в Україні.

Використовуючи методи аналізу та синтезу, стало можливим об'єднати численні джерела інформації, переважно з історичних архівів, для створення всебічного розуміння стосунків між двома націями в наш час. Не можна оминати увагою процес аналізу документальної бази та оцінку її наукової цінності.

Актуальним є проведення емпірико-аналітичного розгляду основних форм, напрямів і загальних тенденцій розвитку економічних, військово-політичних відносин України та Румунії у світлі викликів сьогодення. Це обстеження має також включати оцінку потенційних результатів та їх узгодженість із встановленими стратегічними цілями на майбутнє.

Дослідженню національних меншин та їхнім проблемам сприяла інтеграція в роботу соціокультурного підходу. Цей метод вважався настільки ж важливим для вивчення та ретельного вивчення цих питань.

Отже, використовуючи конкретні методологічні підходи та методи дослідження у сфері міжнародних систем, стало можливим ретельно досліджувати розвиток та розширення двосторонніх відносин між Румунією та Україною в сучасних геополітичних обставинах. Крім того, це дослідження дозволило виявити тенденції їх динаміки, враховуючи при цьому трансформацію ядра міжнародних відносин.

1.2. . Стан наукової розробки

Джерельну базу дослідження складають наукові праці та публікації українських та закордонних авторів, офіційні національні та міжнародні документи та матеріали, інтерв'ю, заяви, повідомлення преси, двосторонні та багатосторонні угоди, що регулюють відносини між Україною та Румунією.

Серед документів, які відображають особливості відносин між Україною та Румунією, варто відзначити Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією 1997 р. [24], Договір між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону 2003 р. [23], Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки [91], укладену 10 березня 2014 р., Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух [92] від 2 жовтня 2014 р. Крім того, у книзі аналізуються виступи та заяви провідних політиків Румунії та інших країн регіону.

У процесі дослідження широко використовувалися матеріали ЗМІ періоду 1991-2023 років. Зауважимо, що переважна більшість заяв, інтерв'ю, інформаційних репортажів та аналітичних публікацій походить від румунських ЗМІ, таких як: Radio Romania Internationale, Revista «România de studii Internationale», «Monitor Strategy», «Tricolorul», «Adevărul», «Magazin Istoric», «Nine O'clock», «Realitatea românească» та ін. Серед українських друкованих ЗМІ варто звернути увагу на такі видання, як «Зовнішні Справи», «Дзеркало тижня», «Урядовий кур'єр» тощо.

Значний обсяг інформації стосовно даної проблематики розміщується в інтернет-ресурсах державних установ, громадських організацій та відповідних форумів.

У цьому дослідженні важливою є монографія Ю. Кіфу «Перспективи української кризи: сценарії середньо- та довгострокової еволюції» [110], в якій, на основі оцінки ситуації в Україні, подано огляд розвитку подій в Україні та її околиці представлені в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому прогнозуванні. Вищезазначена робота є важливою, оскільки агресивна політика росії в Україні становить реальну загрозу безпеці Румунії. Наведені в роботі оцінки, сценарії та прогнози максимально реалістичні.

Варто зазначити, що за останні роки, на тлі погіршення українсько-російських відносин, з'явилося чимало книг і статей саме про відносини між Україною та Румунією. Кілька авторів акцентують увагу на нових перспективах і можливостях, які виникають між двома країнами в контексті російської агресії в Україні (зміцнення політичної взаємодовіри, співробітництво у сферах виробництва, торгівлі, енергетики та регіональної безпеки).

Особливої уваги заслуговує публікація О. Златіна [135], яка описує українсько-румунські відносини в контексті російської агресії в Україні та вплив цієї агресії на зовнішню політику та національну безпеку Румунії.

Крім того, у книзі П. Макаренка «Румунія: погляд на врегулювання українсько-російської кризи» [41] окреслено ставлення румунської сторони до конфлікту в Україні з точки зору стратегічних інтересів Москви та Бухареста. в Чорноморському регіоні. Позиція Румунії обумовлена бажанням чітко слідувати офіційній лінії ЄС і НАТО, а також загрозою національній безпеці Румунії з боку Росії, яка дестабілізує геополітичну ситуацію та створює серйозні ризики для Румунії та її країни.

С. Солодкий та І. Ракеру [83] досліджували основні напрямки та тенденції економічного співробітництва між Україною та Румунією. Зокрема, вчені довели, що Україна та Румунія володіють цілим рядом ресурсів, які є факторами виробництва та створюють передумови для двосторонніх економічних відносин. Для України важливий досвід Румунії, як члена Європейського Союзу, який успішно використовує всі фактори соціально-економічного розвитку та досягає високих показників на світовому ринку.

В. Церковна [103] провела комплексне дослідження ролі діаспори в поглибленні гуманітарної складової двосторонніх відносин у сучасній політології. Особливу увагу вчений приділив діяльності Союзу українців Румунії. Автор наголошує, що саме СУР проводить потужну діяльність у справі захисту історико-культурної спадщини українців у Румунії.

В. Андрейко [1] та І. Максименко [42] здійснили найбільш комплексне дослідження становлення та розвитку інструментальної системи двосторонніх відносин між Україною та Румунією в процесі глобалізації та євроінтеграції.

Серед українських учених, які досліджували різні аспекти взаємодії України та Румунії, варто виділити І. Соловей [82], С. Гуцал [18], В. Прохорова [72] та ін.

Надзвичайно важливий внесок в дослідження україно-румунських відносин зробили буковинські науковці. Зокрема, у працях д.і.н, проф. Ю. Макара [40] присутні історичні і політичні аспекти розвитку двосторонніх відносин, особливого значення набуває оцінка та аналіз окремих статей Договору про дружбу та співробітництво та ін.

Науковці А. Круглашов та М. Герман [36] у своїй науковій діяльності торкаються цілої низки питань, що характеризують українсько-румунські відносини, переносячи їх на регіональний рівень.

Окремо варто виділити дослідження С. Гакмана [16], який зосереджує свою увагу на аналізі цілого комплексу питань українсько-румунських взаємин, прослідковує динаміку відносин між Києвом та Бухарестом, аналізує міжетнічні відносини та транскордонне співробітництво.

Багато дослідників приділяють увагу українсько-румунські відносини в контексті набуття Румунією членства в Європейському Союзі. Зокрема В. Бурдяк [7] аналізує в своїх працях шлях Румунії до ЄС та НАТО, як урок для української держави.

Наукова діяльність Л. Мельничук охоплює широке коло питань, зокрема, зовнішньої політики Румунії, регіональної співпраці, особливостей міждержавних відносин в межах Європейського союзу, транскордонного співробітництва, тощо. Особливу увагу варто приділити її працям присвяченим гуманітарній співпраці України та Румунії на тлі агресивних дій РФ [48].

Крім того, особливої уваги заслуговують праці О. Добржанського [22], І. Буркута [9], С. Бостана [5], Н.Бурейко [8], Н.Нечаєвій-Юрійчук [57], які також присвячують свої дослідження різним питанням українсько-румунських взаємин.

Свідченням активності чернівецьких науковців є також проведення регулярних міжнародних конференцій, на яких розглядається широкий спектр напрямків українсько-румунської взаємодії. Також важливим зрушенням у даному контексті стало відкриття та функціонування при Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича Центру румунських студій під керівництвом Л. Мельничук. Він об'єднує науковців різних галузей, які цікавляться українсько-румунськими відносинами з метою наукового, інформаційного обміну та координації дій науковців у цій сфері.

До питання трактування «міжнародних відносин» зверталися: Р. Арон [3], К. Браун [108], Ю. Кукулка [114] та інші.

Методологічні аспекти знаходимо в працях А. Суботіна [87], Е. Карр [109], Г. Моргентау [119], К. Волтс [134] та інші.

Серед румунських дослідників, які займаються даною проблематикою слід виокремити Н. Міку, С. Соаре, Д. Петре, Ф. Чюте, В. Юга та багато інших.

Також, джерельну базу дослідження складають результати соціологічних досліджень, проведені румунськими ЗМІ, що відображають реакцію румунського суспільства на повномасштабне вторгнення росії в Україну.

Отже, аналіз першопричин та еволюції співробітництва в українсько-румунських відносинах показує, що наукова спільнота досить активно досліджує румунську тематику. Зокрема, тут можна знайти багато інформації про політику, історію, культуру, дослідження українсько-румунських історико-культурних відносин та характеристики сучасних двосторонніх відносин. Крім того, структура та тенденції розвитку українсько-румунських відносин досить повно розглянуті в науковій літературі. Однак бракує матеріалів про відносини України з Румунією після повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Висновки до розділу 1

Розглядаючи теоретико-методологічні принципи, які використовуються при аналізі двосторонніх відносин у сучасній політичній науці, стає очевидним, що міжнародні відносини та їх системи розглядаються як окремі типи соціальних систем і відносин. Вони характеризуються унікальними факторами, які формують їх природу та визначають результати взаємодії між їхніми компонентами. Більшість теорій міжнародних відносин базується на державі як на первинному компоненті системи міжнародних відносин. Ці теорії скеровують вчених у визначенні різних факторів, які впливають на дії, стратегії та тактики цих акторів у їхніх міжнародних відносинах.

Щоб дослідити розвиток українсько-румунських відносин в умовах сучасних геополітичних викликів, експерти радять використовувати різноманітні науково-методологічні підходи. До них відносяться історичний, процесуальний, інституційний, структурний і функціональний підходи. Методологічні основи дослідження складаються з різноманітних методів, таких як наукові, емпірично-аналітичні, індуктивні та дедуктивні міркування, абстракція та метод аналізу. Найбільш часто використовуваними принципами в цій галузі є історизм та об'єктивність.

Першоджерела, що сприяють розгляду магістерської теми, складаються переважно з наукової літератури та публікацій українських та іноземних авторів, офіційних національних та міжнародних документів і матеріалів, інтерв'ю, заяв, пресрелізів, двосторонніх та багатосторонніх угод, що регулюють відносини між Україною та Румунією. Зокрема можна знайти багато матеріалу який охоплює різноманітні теми, такі як політика, історія, культура, дослідження українсько-румунських історичних та культурних стосунків. Крім того, в науковій літературі широко висвітлено сучасний стан двосторонніх відносин та тенденції їх подальшого розвитку.

Важливі відомості щодо українсько-румунських відносини в умовах російсько-української війни було зібрано з різних аналітичних порталів,

інтернет-видань тощо. Власне, у них також зосереджено цінні аналітичні відомості щодо визначення двосторонньої співпраці.

Аналіз джерельної бази магістерської роботи засвідчує, що в сучасній політичній науці сформувалося коло науковців, які вивчають всю варіативність українсько-румунських відносин, а у своїх дослідженнях глибоко розкривають їх основні риси та характеристики.

РОЗДІЛ 2

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ ВІДНОСИН

2.1. Становлення і розвиток відносин Румунії з незалежною Україною

Наприкінці 1990-х років геополітичний простір змінився через появу нових країн у межах СРСР та Європи. Внаслідок цих змін геополітичні орієнтири та геостратегічні інтереси як України, так і Румунії були змінені. Україна, розташована на стику багатьох цивілізацій і культур, з проголошенням незалежності досягла повної автономії в міжнародній системі. Український уряд визначив вступ як до Європейського Союзу, так і до НАТО як ключові цілі своєї зовнішньої політики.

Україна і Румунія увійшли в 1990-ті роки з небезпечним багажем невирішених питань і взаємних претензій. У Румунії з початку 1990-х років радикальні націоналістичні політичні сили, підтримувані значною частиною румунського суспільства, визначили пріоритетними питаннями перегляду договірно-правової бази щодо кордонів між двома країнами та покращення становища румунської меншини в Україні. Дані питання є гострими і у сучасних українсько-румунських відносинах. Період до підписання у 1997 році «Договору про добросусідство і співробітництво між Україною та Румунією» [67] можна певною мірою охарактеризувати як міні «холодну війну» між офіційним Києвом і Бухарестом.

Основні проблеми між Україною та Румунією можна поділити на такі групи:

- проблеми демаркації державного кордону між країнами;
- становище національних меншин в обох країнах;
- питання транскордонної і економічної співпраці.

Питання демаркації між двома країнами на даному етапі є одним з найскладніших і найчутливіших в українсько-румунських відносинах. Протяжність сухопутного кордону між Україною та Румунією від Закарпаття до гирла Дунаю становить 613,8 км (292,2 км по річках і 33 км по морю) [30].

Спочатку кордон залишався таким, яким він був на 1 січня 1941 року (кордон, що утворився після приєднання Бессарабії, Північної Буковини та Герцеговини до СРСР) і був остаточно закріплений Паризькою мирною угодою від 10 лютого 1947 року [14, с. 29]. Демаркація кордону між Румунською Народною Республікою та Союзом Радянських Соціалістичних Республік відбулася 4 лютого 1948 року на основі даної угоди. Пізніше, 23 травня того ж року, острів Зміїний був повернутий Радянському Союзу Румунською Народною Республікою і увійшов до складу СРСР. Зусиллями Спільної демаркаційної комісії 27 вересня 1949 р. було підписано радянсько-румунський демаркаційний акт і протокол. Нарешті, 27 лютого 1961 р. у Бухаресті було підписано Договір про режим радянсько-румунського державного кордону, співробітництво і взаємну допомогу в прикордонних справах [23].

Питання кордону набуло критичного значення одразу після повалення комуністичного режиму в Румунії у 1989 році та здобуття Україною незалежності у 1991 році. На початковому етапі відносин між Україною та Румунією певні крайні політичні фракції в Румунії прагнули висувати прямі територіальні вимоги щодо України. Це стало очевидним 24 червня 1991 року, коли парламент Румунії ухвалив декларацію щодо пакту Молотова-Ріббентропа та його наслідків для України. Декларація прямо стверджувала, що Румунія має право власності на Бессарабію, Герцеговину та Північну Буковину [2, с. 90]. У відповідь Українська РСР у заяві від 5 липня 1991 року розцінила цю дію Румунії як територіальну претензію до України. Однією з наступних дій проти України став документ, ухвалений румунським парламентом 3 листопада 1991 року, в якому Північна Буковина і Південна Бессарабія оголошувалися «румунською територією» [90, с. 302].

Як наслідок, румунська сторона на різних рівнях вимагала перегляду державного підпорядкування деяких українських територій. Неодноразово лунали вимоги про перегляд кордонів у Північній Буковині. Однак слід зазначити, що офіційних вимог не висувалося, щоб уникнути

повномасштабного конфлікту, вони здебільшого озвучувалися окремими політичними партіями, громадськими організаціями, сенаторами, депутатами, культурними діячами та митцями. Вирішальний вплив на готовність Бухареста до врегулювання українсько-румунських відносин мала жорстка позиція НАТО, членом якого Румунія прагнула стати з початку 1990-х років [67].

1 лютого 1992 року, все ж таки, були офіційно встановлені дипломатичні відносини між Україною і Румунією. У квітні 1993 року Румунія надіслала листа до Міністерства закордонних справ України, в якому заявила, що, виходячи з факту розпаду колишнього Радянського Союзу, договір між урядом СРСР і Радою Міністрів Румунської Народної Республіки про співробітництво і взаємну підтримку в питаннях режиму радянсько-румунського державного кордону і прикордонних питань, підписана в Бухаресті 27 лютого 1961 року, є незаконною правовою основою кордону між Україною та Румунією. А у 1994 році Румунія офіційно вирішила розірвати цей договір [22, с. 37].

Зважаючи на це, можна сказати, що Румунія розглядає Україну як важливого політичного та економічного сусіда, а також як спадкоємицю «захоплених румунських територій» після розпаду Радянського Союзу. Дійсно, суперечки щодо територіальних претензій перешкоджали розробці та підписанню базової політичної угоди між Україною та Румунією. Переговори про підписання цього документа тривали кілька років, починаючи з 1993 року, і регулярно заходили в глухий кут [73, с. 100].

Не менш важливою подією в відносинах, стало те, що в 1996 році Румунія скасувала протокол 1948 року, який передбачав передачу острова Зміїний СРСР. Це питання певний час залишалось на порядку денному. А у лютому 1995 року прем'єр-міністр Румунії надіслав офіційного листа до Києва з проханням провести найближчим часом зустріч між урядами двох країн для обговорення питань економічного співробітництва. Український уряд привітав румунську ініціативу і 9 лютого 1995 року оголосив, що до Румунії буде направлено делегацію МЗС України на чолі з Б. Тарасюком. Головною

метою переговорів було зміцнення договірно-правової бази для розвитку партнерства та добросусідства, основою якого є політична угода між державами [39, с. 232].

На початку переговорів на офіційному рівні було виявлено основні проблеми у двосторонніх відносинах. Румунія вимагала від України скасувати пакт Молотова-Ріббентропа та змінити статус острова Зміїний на свою користь. Київ, у свою чергу, вимагав визнання принципу непорушності кордонів, закріпленого в Гельсінському Заключному акті (1 серпня 1975 року) та наступних угодах в рамках ОБСЄ [51]. Українські та румунські дипломати провели 12 дуже складних переговорів на різних рівнях протягом більш ніж двох років, щоб знайти спільну мову, вирішити розбіжності та підписати базовий політичний договір «Про дружбу і співробітництво». Цей процес значною мірою став можливим завдяки підписанню румунсько-угорської угоди в 1996 році [132] і обрання Е. Константинеску, професора Бухарестського університету, президентом Румунії в тому ж році. Після тривалих дискусій з цього питання 6 грудня 1995 року речник Міністерства закордонних справ Румунії С. Дукару заявив, що Бухарест не претендує на острів, але протестує проти спроби України надати «статусу територіальних вод» в 12 морських миль навколо острова Зміїний [33, с. 3].

У наданій Міністерством закордонних справ України характеристиці ситуація трансформується як спроба пред'явити територіальні вимоги, що, відповідно, підриває можливість досягнення політичної згоди шляхом двосторонніх переговорів. Справа щодо острова Зміїний не тільки суперечить Гельсінському акту 1975 року [51], але й перешкоджає просуванню українсько-румунського «Договору про дружбу та співробітництво», перешкоджаючи його підготовці та підписанню.

Незважаючи на різні політичні події і протистояння між країнами, 2 червня 1997 року в Констанці Президенти України та Румунії підписали «Договір про дружбу і співробітництво» між Україною та Румунією, а міністри закордонних справ підписали додаткову угоду, в якій викладено деякі ключові

положення базової політичної угоди. У преамбулі документа зазначається, що «ліквідація болючої спадщини минулого можлива лише шляхом розвитку відносин дружби і співробітництва між двома народами» і що Україна та Румунія визнають необхідність «здійснювати спрямовану в майбутнє активну політику порозуміння і злагоди». У статті 1 Договору зазначено, що «Сторони будуватимуть свої відносини на основі взаємної довіри, поваги, співробітництва і партнерства». Крім того, Сторони підтвердили непорушність своїх кордонів і заявили, що вони не будуть здійснювати жодної територіальної агресії ні зараз, ні в майбутньому [25, с. 2].

Угода між Україною та Румунією отримала позитивну реакцію в усьому світі і була добре сприйнята народами обох країн. Водночас як в Румунії, так і в Україні висловлювалися критичні зауваження до документа [40, с. 35]. Зокрема, це стосувалося прикордонних питань. Загалом, договір мав на меті створити передумови для дружнього і взаємовигідного співробітництва між Україною та Румунією та сприяти подальшому розвитку партнерства в різних сферах, включаючи політичну, економічну, військову, гуманітарну, охорону навколишнього середовища, фундаментальні та прикладні науки і нові технології. Підписання політичного договору з Румунією завершило процес легітимізації добросусідського партнерства України з усіма її сусідами та стало важливим чинником забезпечення національних інтересів і безпеки України в міжнародних відносинах.

Однак не всі проблеми, пов'язані з демаркацією, були вирішені. Міністерству закордонних справ Румунії вдалося вилучити з договору питання державних кордонів та їхніх режимів. Так, у статті 2 Договору про добросусідство і співробітництво між Україною і Румунією зазначено, що «Договірні Сторони підтверджують як непорушний існуючий між ними кордон і тому утримуватимуться відтепер і в майбутньому від будь-яких вимог чи дій, спрямованих на загарбання і узурпацію частини чи всієї території іншої Договірної Сторони». Однак у другій частині цієї статті підкреслюється, що «Договірні Сторони укладуть договір про режим кордону між двома

державами та вирішать питання про делімітацію їхнього континентального шельфу та виключних економічних зон в Чорному морі» [78]. Таким чином, Румунія формально підтвердила принцип «ненападу» на існуючі кордони з Україною, але ці кордони залишилися без юридичного оформлення (ця ситуація повторилася пізніше, коли відповідні договори були підписані між Румунією та Республікою Молдова) [17, с. 171].

Найважливішим питанням двосторонніх відносин у цей період було розмежування територіальних вод навколо острова Зміїний у Чорному морі та делімітація континентального шельфу і виключних економічних зон. Після підписання угоди про режим державного кордону президент Румунії не гаяв часу і озвучив подальші дії румунської сторони. Це передбачало звернення до Міжнародного суду ООН у Гаазі [44]. Глава румунської делегації підтвердив, що «за жодних обставин і за жодних умов Румунія не погодиться на те, щоб українські острови контролювали румунське узбережжя» [35].

Після 24 раундів переговорів питання не вдалося вирішити, і Румунія звернулася до Міжнародного суду. «Це рішення було прийнято з огляду на той факт, що на даний момент (вересень 2004 року) не було досягнуто жодного прогресу у двосторонніх переговорах, які розпочалися у 1998 році», – заява пресслужби уряду [79].

Невирішеність питання морських кордонів пояснюється наступними причинами:

– по-перше, існують протиріччя та різні інтерпретації щодо статусу Зміїного. Бухарест розглядає Зміїний не як острів, а як скелю, непридатну для життя і господарської діяльності. Згідно з міжнародним правом, острів Зміїний має права на морську акваторію з 12-мильним континентальним шельфом, яка, за даними «Чорноморнафтогазу», містить значні запаси нафти і газу. Оскільки о. Зміїний знаходиться близько до румунського узбережжя, його континентальний шельф перетинається з континентальним шельфом Румунії. З цієї причини румунська сторона не хоче йти на компроміс щодо розміру континентального шельфу, оскільки не бажає втрачати контроль над своїми

нафтогазовими запасами. Тому румунська адміністрація звернулася з цим питанням до Міжнародного суду;

– по-друге, негативне ставлення румунського суспільства до договору від 2 червня 1997 року. Колишній президент Румунії І. Ілієску та прем'єр-міністр А. Настасе під впливом саміту НАТО в Мадриді вважали, що підписання угоди було поспішним, оскільки вони хотіли, щоб Румунія стала частиною першої хвилі членства в організації. Впливова партія «Велика Румунія» назвала ситуацію «ганебною»;

– третій, суб'єктивний фактор - це І. Ілієску. Як колишній комуніст, він різко відреагував на звинувачення у зраді національних інтересів, що лунали з націоналістичних кіл. Як наслідок, він був змушений діяти обережно у розв'язанні регіональних питань [82].

Таким чином, хоча Румунія була однією з перших країн, яка встановили демократичні відносини з незалежною Україною, вона, на жаль, є єдиною країною у Східній Європі, яка має територіальну суперечку з Україною. Важливо зазначити, що офіційно питання кордону не є спірним, але румунські ЗМІ активно висвітлюють це питання [60, с. 2].

Іншим питанням, пов'язаним з кордоном між Україною та Румунією, є зміна кордону у зв'язку зі змінами природного ландшафту. Це стосується ділянки українсько-румунського кордону між Рахівським і Тячівським районами (Закарпатська область). Тут кордон проходить по центру русла річки Тиса. Однак русло цієї річки, як і інших річок, з часом змінюється. Основною причиною зміни русла річки є розмивання дамб паводками, які відбуваються кілька разів на рік [50, с. 114].. Насипи нижче за течією, які географічно належать Україні, поступово проникають все глибше на нашу територію і рятують від води румунські насипи: З 1961 року українська сторона втратила таким чином 270 гектарів землі [33].

Хоча повністю запобігти цьому процесу неможливо, оскільки зміни річкового стоку значною мірою спричинені природними явищами, цілком можливо значно зменшити цей процес і зробити його керованим, шляхом

створення надійних берегових укріплень. Підписання демаркаційного документа, який зробить кордон з Румунією постійним, після підписання відповідних угод між Україною та Угорщиною, Словаччиною і Польщею, допоможе зупинити територіальні втрати України.

Додаткове занепокоєння викликає питання п'яти островів, розташованих біля входу в Дунай. Дипломати з Румунії стверджують, що принцип, який регулює основний судноплавний шлях по Дунаю, повинен поширюватися на околиці цих островів, тим самим встановлюючи їх як територію Румунії [33]. Українська сторона, з іншого боку, має іншу точку зору і вважає, що згідно з вищезгаданою радянсько-румунською угодою 1961 року, п'ять островів фактично належать Україні [17, с. 209-210].

Передача під юрисдикцію Румунії суперечила б принципу непорушності кордонів, закріпленому в українсько-румунському договорі. Крім того, ділянку Дунаю, оскільки кордон визначається відповідно до інших правил (як зазначено в документі про делімітацію та демаркацію).

Будівництво судноплавних каналів та інших гідротехнічних споруд по обидва боки Дунаю спричиняє перерозподіл води між головними гирлами, що призводить до змін на дельтових землях. Такий перерозподіл вже спостерігається після будівництва Сулинського каналу. Експерти вважають, що навіть після будівництва Георгіївського каналу в румунські лимани буде надходити більше води. Український глибоководний судновий хід «Дунай-Чорне море» (ГСХ) також зробить свій внесок у гідрологічні процеси в дельті Дунаю [11].

У цьому сенсі деякі положення договору про кордон між Україною та Румунією набувають нового значення. Він не містить точного визначення координат кордону, і вважається, що в майбутньому координати можуть бути змінені внаслідок природних змін у прибережній зоні. У ньому зазначено, що «якщо буде констатовано наявність певних об'єктивних ознак внаслідок природних явищ, не пов'язаних з людською діяльністю, які спричиняють необхідність зміни цих координат, Змішана прикордонна комісія укладе нові

Протоколи» [25, с. 2]. Однак природність такої зміни важко довести. Сторони зіткнулися зі схожими перешкодами при обговоренні екологічних проблем, які можуть виникнути в результаті будівництва ГСХ [82].

Визнаючи, що кордон по нижньому Дунаю наразі є незмінним, деякі українські експерти вважають, що Бухарест намагається гарантувати можливість зміни своїх нинішніх кордонів у разі майбутніх змін берегової лінії річок, що межують з ним. У цьому сенсі, навіть якщо відродження ГСХ не зменшить можливості Румунії змінити берегову лінію на свою користь, воно створить нові фактори, непідконтрольні румунській владі. Тому дії Бухаресту, скеровані на перешкоди в будівництві каналу можна аргументувати не тільки загрозою диверсифікації транспортних шляхів на Дунаї і, відповідно, загрозою для транспортної монополії Румунії, але й можливими прикордонними ускладненнями та змінами на Нижньому Дунаї не на користь Румунії [65, с. 25].

В українській пресі часто пишуть, що тимчасова відмова Румунії від територіальних претензій до сусідніх країн, у тому числі України, мотивована її прагненням вступити до НАТО і ЄС. Румунія звертає увагу на проміжний характер договору: попереду переговори з делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон. Проміжний характер договору може торкатися й лінії кордону в пониззі Дунаю [60, с. 2].

Тривалий час це питання взагалі не обговорювалося, але кілька разів виникали розбіжності: 2-3 лютого 2005 року відбулася зустріч українських та румунських експертів, на якій було підтверджено, що судноплавний шлях у Кілійському гирлі, де проходить кордон, є спільним для обох країн і правила судноплавства визначаються спільно. На зустрічі було вирішено розпочати роботу над спільними правилами судноплавства в Кілійському гирлі [98].

На завершення слід зазначити, що питання відновлення роботи ГСХ - це не лише питання функціонування транспортного коридору, але й питання виживання міст Придунав'я. Закриття коридору може призвести до соціальної

катастрофи в регіоні та дестабілізації всього південного прикордонного регіону України.

Наступним не менш важливим, є питання захисту прав національних меншин в обох країнах. За даними перепису населення, проведеного в грудні 2001 року, в Україні проживає 37,5 млн. українців (77,8% населення) та 11,9 млн. представників понад 130 інших національностей (22,2%), у тому числі 255 тис. молдован, 88,6 тис. осіб та 151,0 тис. румунів (0,3%) [20].

Румуномовне населення в Україні є досить численним: загальна кількість румунів і молдован становить близько 410 000. Розглядаючи це питання, не можна ігнорувати досить складну проблему етнокультурної самоідентифікації та етнічного поділу молдовської та румунської меншин. Незважаючи на наявність спільної літературної мови, класичної літератури, внаслідок складних політичних подій ці групи розвивалися в геополітичному просторі різних держав, що суттєво вплинуло на процеси самоідентифікації. Динаміка змін чисельності румунів і молдован також свідчить про те, що цей процес триває: Якщо порівнювати переписи 1989 [54] і 2001 років, то кількість самоідентифікованих румунів зросла на 112% порівняно з 1989 роком, тоді як кількість самоідентифікованих молдован зменшилася на 79,7% [82].

Ця тенденція особливо помітна в Чернівецькій області. Частково це пов'язано з триваючим процесом самоідентифікації, частково - з бажанням підвищити рівень життя. Наприклад, коли людина ідентифікує себе як румун, вона може отримати румунське громадянство, що дозволяє їй вільно пересуватися Шенгенською зоною. Цей фактор, очевидно, має велике значення для громадян Молдови, економічна ситуація в якій не дуже хороша. Більшість румуномовного населення України зосереджена в сусідніх з Румунією Чернівецькій, Одеській та Закарпатській областях. У трьох районах Чернівецької області (Герцаївському, Глибоцькому та Новоселицькому) більшість населення має румунське походження.

В Україні діє близько 10 румунських та молдовських національно-культурних товариств та об'єднань етнічних громад, метою яких є сприяння

розвитку етнічної духовності, утвердження цінності духовної спадщини та збереження визначальних ознак спільноти (рідної мови, традицій, духовності): всеукраїнський статус - Християнсько-демократичний Альянс румунів України (ХДАР), Всеукраїнська науково-педагогічна Асоціація «Арон Пумпул»; регіональний статус – Товариство румунської культури ім. М. Ємінеску, культурно-спортивний клуб «Драгош-Воде», медичне товариство «Ісидор Бодя», Ліга румунської молоді «Жунімя» у Чернівецькій області; у Закарпатській області – Асоціація румунів Закарпаття ім. Дж. Кошбука, Товариство румунської культури ім. І. Мігалі де Апша та Асоціація румунів Закарпаття «Дакія»; в Одеській області – культурна молдавська (румунська) асоціація «Лучаферул»; з міським статусом (м. Чернівці) – Товариство «Голгофа», екологічне товариство «Стежарул», об'єднання румунських письменників [59]. Румуномовне населення добре представлене в державних і районних представницьких органах, тоді як воно менше представлене в органах державної виконавчої влади.

Згідно з переписом 1992 року, українська громада в Румунії (українці, русини та гуцули) налічувала понад 67 000 осіб [99], що робить її четвертою за чисельністю етнічною меншиною після угорців, циган і німців. Лідери українців Румунії вважають, що їхня реальна чисельність набагато вища, але в результаті десятиліть примусової асиміляції, особливо за часів комуністичного лідера Ніколає Чаушеску, багато хто з них під час перепису населення оголосив себе румунами. Після грудневої революції 1989 року було засновано культурно-громадську організацію Союз українців Румунії (СУР), діяльність якої з 1991 року також спрямована на зміцнення та розширення зв'язків з Україною. СУР є членом Світового Конгресу Українців зі штаб-квартирою в Торонто, Канада. Членство. За неофіційними даними Союзу українців Румунії (СУР), в Румунії проживає 250 000 українців. Нещодавно була заснована нова українська організація, Демократичний союз українців Румунії (ДСУР) [55]. На жаль, СУР та ДСУР не знайшли спільної мови, і, як наслідок, українці Румунії не мають ані єдиної національної політичної

структури, ані єдиного лідера. На даному етапі СУР розпочав організацію створення Спільки української молоді в Румунії, основними напрямками діяльності якої є Марамуреш, Сучава, Сату Маре, Арад, Тіміш, Караш-Северін, Ботошани, Тульча [4]. Крім того, румунська держава визнає право на представництво кожної етнічної меншини, в тому числі й українців, надаючи їм місце в румунському парламенті.

Що стосується культурних, освітніх та інформаційних потреб румунської меншини, то на початку 2000-х років в Україні налічувалося 106 шкіл з румунською мовою навчання. Лише в Чернівецькій області є близько 80 шкіл з румунською мовою навчання, чотири українсько-румунські школи та одна українсько-російсько-румунська школа з румунською мовою навчання. У регіоні також функціонує понад 30 дошкільні навчальні заклади з румунською мовою навчання та виховання. В області створена адекватна інформаційна мережа для задоволення інформаційних потреб осіб, які належать до національних меншин [100, с. 76].

Що стосується українців Румунії, то ситуація в регіоні почала змінюватися, хоча й повільно. Зроблено кроки до визнання культурної та духовної автономії українців. У 1997 році була відкрита україномовна середня школа імені Тараса Шевченка в місті Сигіт-Марматії [56] (на кордоні із Закарпатською областю). Сьогодні в цьому закладі всі предмети викладаються українською мовою.

Українська громада в Румунії має власну пресу: «Вільне слово» (колишній «Новий вік»), що видається з 1949 року під егідою Міністерства культури Румунії; Союз українців Румунії видає газети «Наш голос» та «Український вісник»; з 1994 року румунською мовою виходить ще один вісник СУР – «Український кур'єр». Двадцять сім українських письменників є членами Спільки письменників Румунії, а у видавництві «Критеріон» вийшла низка книг, у тому числі 12 збірок українського фольклору [81].

Сторони також зацікавлені у задоволенні релігійних потреб національних меншин. Лише в населених пунктах Чернівецької області понад

100 церков проводять богослужіння румунською мовою, ведеться робота щодо створення відповідних парафій під парафіяльним управлінням Православної Церкви України. У переважно українських населених пунктах Сучавського повіту богослужіння проводяться українською мовою.

Звісно, окрім позитивних кроків, зроблених румунською владою на початку 2000-х років, українське суспільство стикається і з проблемами. Наразі в Румунії немає жодного навчального закладу з українською мовою викладання з усіх предметів від першого до останнього курсу (як, наприклад, в Україні, де мовою викладання є румунська). Частково це пов'язано з тим, що українці в Румунії проживають не так щільно. Внаслідок часткової втрати етнічної свідомості через роки примусової асиміляції, батьки, які мають дітей шкільного віку, не мають можливості навчати своїх дітей рідною мовою. Серйозною залишається проблема пошуку часу для україномовних програм на радіо і телебаченні. Водночас стабільність міжетнічних відносин у деяких регіонах України перебуває під загрозою, що має негативні наслідки для деяких румунських громадських організацій [52, с. 262].

На початку 21-го століття найбільш активними та впливовими неурядовими організаціями були: «Румунська культурна фундація (заснована представниками творчої інтелігенції, має на меті, серед іншого, розширення культурних зв'язків із закордонними співвітчизниками); «За Бессарабію і Буковину» (заснована націоналістично налаштованою інтелігенцією, що має родинне коріння на «окупованих територіях»); «Герцаївській край» (заснований вихідцями з нинішнього Герцаївського району Чернівецької області, які були «вимушені» покинути регіон після його приєднання до Радянського Союзу в 1940 році)» [82].

Їхні зусилля спрямовані на формування очікувань населення, особливо молоді, щодо реалізації ідеї відродження «Великої Румунії». Вся діяльність здійснюється під приводом захисту румуномовного населення, надання йому притулку і певної матеріальної та економічної допомоги. Чернівецька область залишається зоною особливого інтересу, оскільки тут проживає більшість з

151 000 румуномовних мешканців України (понад 114 000), що становить понад 20% від загальної кількості населення [56, с. 175].

Створення румунських неурядових організацій і профспілок, а також посилення роботи з українцями румунського походження через телебачення і радіо, румунські школи і церкви є частиною добре скоординованої програми бухарестської влади. Найбільш небезпечним є напрямок співпраці між низкою екстремістських організацій Румунії та румунською громадою в Україні [6]. Представники цих організацій ставлять за мету не мирне співіснування румунської меншини в єдиній українській державі, а перегляд існуючих кордонів. Активна робота державних і недержавних інституцій Румунії з формування світогляду населення, особливо молоді, з метою відродження ідеї «Великої Румунії» призвела до посилення прорумунських і сепаратистських настроїв у суспільних інституціях та серед окремих осіб. Це має негативний вплив [82].

Небезпечним явищем для стабільності України є те, що носіями та провідниками екстремістських ідей стають не лише члени суспільства, а й представники творчої інтелігенції країни, депутати різних рівнів. Румунська сторона намагається згуртувати румунську меншину в Україні, об'єднати всі румунські організації в єдину організацію, представляти інтереси румунів у кожному регіоні, координувати зусилля для досягнення спільних цілей та домовлятися про спільні проекти, які потребують підтримки та фінансування з боку Румунії.

Загалом діяльність румунських інституцій та радикальних етнокультурних об'єднань порушує положення українсько-румунського Договору про відносини добросусідства і співпраці 1997 року.

Дестабілізуючим фактором ситуації в Україні стала політика Бухареста, спрямована на популяризацію переваг подвійного громадянства, а також прийняття закону, що передбачає автоматичне поновлення румунського громадянства не тільки для тих, хто народився на територіях, що належали Румунії до червня 1940 року, але й для їхніх нащадків. За неофіційними

даними, лише в Чернівецькій області від 10 000 до 30 000 осіб таємно отримали румунські паспорти у 2003 році. Не виключено, що Румунія цілеспрямовано залучає українців до свого громадянства і посилює свій політичний вплив у регіонах, які колись входили до складу її території [89].

Договір про відносини добросусідства і співпраці, підписаний між Україною та Румунією 2 червня 1997 року [25, с. 5], містить найбільш вичерпні положення про взаємний захист етнічних меншин у статті 13. Відповідно до цієї угоди сторони домовилися про створення Спільної українсько-румунської міжурядової комісії з питань захисту прав осіб, які належать до національних меншин. Українська частина Комісії була створена Постановою Кабінету Міністрів України № 168 від 16 лютого 1998 року і, згідно з Положенням, відповідає за забезпечення прав українців, які належать до румунської національної меншини, та румунів, які належать до української національної меншини, у діяльності міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади з метою координації діяльності Української частини Комісії. Українська частина Комісії виконує свої завдання у взаємодії з відповідними комітетами Верховної Ради України, національно-культурними товариствами, громадськими та релігійними організаціями. Основним завданням цього комітету є організація та розробка комплексу заходів щодо співробітництва між Україною та Румунією у сфері захисту прав осіб, які входять до груп національних меншин [82]. Засідання цього комітету відбулося в Чернівцях 4-5 грудня 2002 року. За його підсумками було підписано протокол, який затвердив додаткові заходи у цій сфері на основі принципу взаємності [97, с. 104]. Ці заходи стосуються забезпечення адекватного представництва національних меншин у центральних та місцевих органах влади України та Румунії, задоволення їхніх етнокультурних потреб, викладання мов меншин у навчальних закладах різних рівнів та спорудження пам'ятників діячам культури та мистецтва.

Однак, попри спільні досягнення, дестабілізуючим фактором у двосторонніх відносинах залишається політика Бухареста щодо асиміляції

українців та зволікання із захистом їхніх етнічних прав і свобод. Задекларовані заходи не завжди підкріплюються ухваленим законодавством або реальною імплементацією положень і декларації. Реальне становище українців демонструє незадовільне ставлення влади до відновлення інтегрованої системи освіти рідною мовою та реалізації етнічних прагнень українців як національної меншини. Водночас румунські навчальні заклади проводять успішну пропагандистську діяльність на регіональному та глобальному рівнях з метою забезпечення сприятливого іміджу державної політики Румунії щодо етнічних меншин. Відносно низький рівень загальної освіти української меншини порівняно з іншими меншинами Румунії та відсутність доступу до міжнародних і загальноєвропейських правозахисних механізмів маніпулюють ставленням до українців, залякують представників української меншини, триває процес втрати та асиміляції українців.

У контексті розвитку співробітництва між Україною та Румунією важливими залишається питання економічного співробітництва та транскордонного співробітництва: «Договір між Україною та Румунією 1997 року створив можливості для розвитку різних аспектів двостороннього транскордонного співробітництва. Зокрема, у статті 8 зазначено, що «співробітництво між адміністративно-територіальними одиницями обох країн заохочуватиметься в існуючих та новостворених Європейських регіонах «Верхній Прут» та «Нижній Дунай» [24]. Цим базовим політичним документом було створено важливий інструмент для регіонального та транскордонного співробітництва. Оголосивши про створення цих об'єднань, він запровадив незвичне нововведення для угод такого роду на той час. Він створив правову основу для такого транскордонного співробітництва, конкретні елементи якого згодом визначатимуться на рівні місцевих громад та органів влади, хоча й за підтримки та сприяння центральних органів влади» [107, с. 41].

Таким чином, єврорегіони «Верхнього Пруту» та «Нижнього Дунаю» були започатковані з ініціативи обох країн як нові відносини між Україною

та Румунією. Слід зазначити, що ідея створення такого об'єднання була офіційною ідеєю Бухаресту. В інтерв'ю газеті «Роминія лібере» напередодні підписання базової угоди між двома країнами М. Друк, лідер партії «Об'єднання даколатинський вибір», сказав про європейський регіон «Нижній Дунай»: «Це не нова ідея. Наскільки я пам'ятаю, на початку 1960-х років професор Вале розробив проєкт Нижньодунайського економічного комплексу, який включав Південну Україну, Добруджу, Болгарію і частину Валахії. Це була мирна форма територіальних придбань через економічну експансію. Сучасний європейський регіон не дуже відрізняється від цього проєкту. Структура української мафії легко вписалася б у такий регіон» [125].

Однак більш ніж десятирічна співпраця між регіонами України та Румунського краю у сферах економіки, охорони навколишнього середовища, освіти, культури, міжнародного туризму та міжнародних відносин спростовує ці «занепокоєння» представників радикально налаштованих сусідів. За цей період було налагоджено тісну співпрацю між органами внутрішніх справ, прикордонними та митними органами, відкрито низку простих пунктів пропуску на українсько-румунському кордоні, розвинуто мережу автомобільного та залізничного сполучення між регіонами двох країн. Підготовлено документ про співпрацю щодо проєктування, будівництва та експлуатації каскаду гідроелектростанцій у прикордонній зоні річки Тиса. Багато зроблено для поліпшення міжетнічних відносин у прикордонних регіонах та збереження етнічної ідентичності як української, так і румунської меншин.

Слід підкреслити, що позитивні показники співпраці в єврорегіонах «Верхній Прут» та «Нижній Дунай» були досягнуті, головним чином, завдяки конструктивній позиції обох країн. У цьому контексті, на додаток до існуючих документів, що регулюють транскордонне співробітництво, важливе значення мало підписання Президентської декларації від 3 липня 1997 року про тристороннє співробітництво між Україною, Республікою Молдова та Румунією [9, с. 195]. Цьому питанню були присвячені дві статті підписаного

тоді ж Протоколу про співробітництво між урядами трьох країн. Логічним продовженням цього процесу стала Президентська декларація про тристороннє співробітництво між Україною, Молдовою та Румунією, підписана в Кишиневі 22 жовтня 1998 року [68].

Розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва неодноразово ставав предметом обговорення під час візитів високого рівня. Зокрема, ці питання обговорювалися в Одесі (вересень 2002 р.), Чернівцях (червень 2003 р.), Бухаресті (квітень 2005 р. та червень 2006 р.), Києві та Чернівцях (лютий 2006 р.), а також під час українсько-румунської президентської зустрічі в Сігету-Мармаціей 15 січня 2007 року [66].

Першим європейським регіоном, до складу якого увійшли обидві адміністративно-територіальні одиниці, став «Карпатський» регіон, створений 14 лютого 1993 року. Його засновниками стали регіональні представники України, Польщі та Угорщини, які підписали відповідні програми та юридичні документи. Тоді повітам на півночі Румунії було надано лише статус спостерігачів, оскільки на той час румунське законодавство, яке б регулювало їхні повноваження щодо налагодження відносин з регіонами по той бік кордону, було відсутнє або було недопрацьоване [16]. У 1997 році в Румунії були проведені відповідні реформи, які призвели до створення Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво, а після її ратифікації, шість румунських повітів стали повноправними членами «Карпатського єврорегіону». Географія українсько-румунського співробітництва охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську та Чернівецьку області, а також повіти Біхор, Ботошань, Гаргіта, Сучава, Марамуреш, Сату-Маре й Салаж з румунської сторони [37, с. 124-125].

Другим єврорегіоном був «Нижній Дунай», який включав адміністративно-територіальні одиниці України та Румунії, а також Республіки Молдова. Особливістю останнього було включення південно-західного адміністративного району Республіки Молдова. На той час, румунська сторона вбачала в цьому важливу можливість зміцнити свої позиції

у співпраці з Україною, з одного боку, та вплинути на ситуацію на півдні Молдови, з іншого, що вона згодом і зробила, зокрема, заснувавши в Кагулі філії Галацького університету. 14 серпня 1998 року, після року роботи з визначення основних напрямів співробітництва, у м. Галац (Румунія) було підписано угоду про створення Європейського регіону «Нижній Дунай», до складу якого увійшли Одеська область, райони Вулканешти, Кагул і Кантемір Республіки Молдова й повіти Бреїла, Галац та Тулча Румунії [58, с. 13].

22 вересня 2000 року, після майже трьох років складних переговорів, було створено єврорегіон «Верхній Прут», членами якого стали Чернівецька область, Бельцький і Єдинецький повіти Молдови, а також Ботошанський та Сучавський повіти Румунії [93]. Таким чином, ці прикордонні регіони змогли використати раніше невикористані можливості співпраці з метою пошуку нових ресурсів та засобів для реалізації спільних інтересів на регіональному рівні. Слід зазначити, що гармонізація міжетнічних відносин у регіонах «Верхній Прут» та «Нижній Дунай» слугує національним інтересам мешканців цих регіонів, а також національним інтересам України, Румунії та Республіки Молдова і, в більш широкому сенсі - подальшому просуванню та зміцненню стабільності і добросусідства в Центральній та Східній Європі. Регіональна співпраця дозволить реалізовувати не лише економічні програми, а й проєкти, спрямовані на покращення відносин з діаспорою та збереження етнічної, культурної, історичної та мовної ідентичності представників діаспори.

Всі адміністративні одиниці, що входять до регіону «Верхній Прут», мають досвід роботи у сфері міжетнічних відносин, і партнерам по співпраці та іншим організаціям, зацікавленим у такій співпраці, було б корисно його вивчити. З цією метою було створено Робочу комісію із питань розвитку міжрегіональних і міжнаціональних зв'язків, місцевого самоврядування та засобів масової інформації. Цей комітет, як і інші організації управління єврорегіону, працює на ротаційній основі. У той же час, він користується відносною оперативною автономією у своїй діяльності. Це гарантує вищий

рівень інституціоналізації транскордонного співробітництва та певну стабільність, навіть якщо відносини між будь-якою з організацій в регіоні «Верхній Прут» охолонуть [16].

Зрозуміло, що ця нова форма співпраці між прикордонними адміністративними одиницями, що належать до різних держав, потребує наповнення інституційної та нормативно-правової бази для значної співпраці, коротко- та довгострокового спільного проєктного наповнення та взаємодії як для органів влади, так і для широкої громадськості. Водночас не слід забувати, що міжетнічні відносини є надзвичайно чутливою сферою, де імплементація директивних норм є найскладнішою. У країнах, які переживають болісний процес змін і шукають шлях до демократії та європейських цінностей, також необхідно бути пильними, застосовувати інклюзивний підхід і враховувати вплив різних чинників на етнополітичну стабільність.

Прикладом такої співпраці є діалог між науковцями та представниками влади, які взяли участь у Міжнародній науковій конференції «Етнічні взаємини на території єврорегіону «Верхній Прут»», що відбулася у Чернівцях у червні 2001 року за фінансової підтримки австрійського Каринтійського інституту етнічних меншин. Логічним продовженням цієї конференції стала міжнародна наукова конференція «Єврорегіони: потенціал міжетнічної гармонізації», що відбулася в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича 17-18 квітня 2003 року. На основі найважливіших доповідей, представлених на цій конференції, у 2004 році була опублікована однойменна книга [28, с. 256]. Це видання було здійснено за фінансової підтримки Фонду ім. Фрідріха Еберта та Буковинського центру політичних досліджень. Науковці, які брали участь у цих форумах, проаналізували сучасний стан і динаміку розвитку міжетнічних відносин у колишніх соціалістичних країнах і на цій основі спробували виробити практичні рекомендації для органів влади та неурядових організацій з метою подальшого поліпшення відносин між етнічними меншинами, які проживають в Україні, Молдові та Румунії, зокрема, в регіонах, що входять до складу єврорегіонів

«Верхній Прут» та «Нижній Дунай». Учасники конференції визнали необхідність дотримання основних прав і свобод осіб, які належать до етнічних меншин, а також вироблення спільних критеріїв оцінки та моніторингу міжетнічних відносин [74, с. 130].

Соціологічне дослідження етнополітичних процесів у Північній Буковині, проведене кафедрою політології та соціології ЧНУ ім. Ю.Федьковича в червні 2002 року, виявило зростання взаємної недовіри між представниками різних етнічних спільнот. Згідно з дослідженням, міжетнічні відносини в регіоні в цілому є дружніми, але існують і тертя, які загрожують традиційній етнічній толерантності. В основному це стосується відносин між румуно-молдовською та єврейською, російською і українською громадами регіону [9, с. 191]. Однак, оцінюючи настрої цих груп населення, особливо румунів, які проживають в Україні, необхідно зробити висновок про загальний стан і характер їхніх відносин з історичною батьківщиною. Доведено, що за роки незалежності, коли Румунія демонструвала конструктивне ставлення до України, громадяни України, незалежно від їхньої національності, в переважній більшості позитивно відгукувалися про своїх румунських співвітчизників [16, с. 190].

Однак, як тільки з боку Румунії з'являються звинувачення на адресу України, що загострюють традиційні проблеми у двосторонніх відносинах, ставлення до румунських громадян та їхніх громад може змінитися в негативний бік. 2002 рік, коли проводилося вищезгадане соціологічне дослідження, був не найкращим періодом для розвитку українсько-румунських відносин. У той час деякі румунські політичні кола систематично критикували Договір про добросусідство і співробітництво між Україною та Румунією; відповідний договір про кордони між державами ще не був підписаний; а переговори щодо угоди про делімітацію континентального шельфу та економічних зон двох країн у Чорному морі зайшли в глухий кут [84].

Можна вважати, що створення повноцінного єврорегіону, що охоплює різні сфери співробітництва - економічну, науково-технічну, екологічну та культурну - буде корисним не тільки для регіональних, але й для національних інтересів в цілому. Залучення інвестицій та іноземного капіталу з сусідніх країн призведе до створення сучасної економіки, поліпшення соціальних умов життя населення та вирішення існуючих проблем у сфері міжнаціональних та міжетнічних відносин у цих економічних союзах. Важливу роль у цих відносинах відіграють особисті контакти між громадянами України та Румунії. Однак співпраця між громадами по різні боки кордону може бути ефективною, якщо вона підтримується всім населенням, інтереси якого представляють не лише державні інституції, а й відповідні організації. У цьому сенсі дуже цікавою була ідея створення платформи організацій громадянського суспільства для майбутнього єврорегіону «Верхній Прут», запропонована в листопаді 1999 року представниками повіту Ботошан, Румунія [15]. Крім того, що вона спрямована на децентралізацію влади та демократизацію суспільства, очевидно, що транснаціональні механізми можуть відігравати важливу роль у молодіжній політиці, місцевому самоврядуванні та навіть міжетнічних відносинах. Попередні обговорення щодо питання створення платформи велися з представниками громадськості усіх зацікавлених адміністративно-територіальних одиниць, на жаль, до процедури підписання 16 травня 2001 року в м. Бельці (Республіка Молдова) протоколу про співробітництво неурядових організацій, котрі діяли на території єврорегіону «Верхній Прут», не було запрошено жодну із них з України. При цьому громадські організації Чернівецької області й нині зацікавлені у такій співпраці, а деякі з них уже нагромадили певний досвід транскордонної кооперації [15, с. 400].

Перший українсько-румунський форум міст-побратимів, організований відповідними асоціаціями та проведений у Чернівцях 4-6 травня 2003 року, відкрив нові перспективи у взаємодії та співпраці між українськими та румунськими громадянами та організаціями. За результатами низки соціологічних досліджень, проведених на українсько-румунському

прикордонні, варто також відзначити роль національно-культурних товариств, які разом з політичними партіями мають значний вплив на характер міжетнічних відносин і в цьому відношенні випереджають подібні соціальні інститути. Якщо представники державних інституцій та культурних об'єднань будуть конструктивно співпрацювати з національними та місцевими органами влади, особливо з органами місцевого самоврядування, то вони зможуть досягти ефективних результатів у вирішенні питань, пов'язаних із становищем своїх етнічних меншин [6, с. 172]. Також важливим є обмін досвідом між представниками етнічних та культурних об'єднань в обох країнах з метою реагування на їхні потреби. Однак, стабільні та ефективні контакти між відповідними організаціями в Україні та Румунії майже відсутні. Слід зазначити, що на території єврорегіону «Верхній Прут» було вжито низку заходів для збереження культурних традицій етнічних меншин, особливо там, де вони проживають у густонаселених районах. Найтісніші культурні зв'язки існують між Чернівецькою областю та Сучавським повітом. Побратимське партнерство між цими регіонами та їхніми адміністративними центрами було започатковане ще за часів СРСР, яке, безумовно, отримало новий імпульс після падіння авторитарного режиму в Румунії та здобуття Україною незалежності. На основі вже існуючої традиції добросусідства співпраця розширювалася і поглиблювалася. Важливе значення мало регулярне підписання спеціальних угод про співробітництво у цій сфері між управлінням культури Чернівецької області та інспекторатом культури Сучавського повіту. Ці угоди уможливили обмін делегаціями аматорських та професійних колективів, письменників, художників, працівників бібліотек та центрів народної творчості. Особливо в Північній Буковині стало доброю традицією відзначати румунські свята, такі як «Лімба ноастре чя ромине», «Мерцишор», «Флоріле далбе», у котрих беруть участь художні колективи із повітів сусідньої держави [43].

Ознайомившись з діяльністю єврорегіонів «Верхній Прут», «Нижній Дунай» і «Карпатський», можна переконатися, що їх створення дало певні

позитивні результати в культивуванні міжетнічних і міжнаціональних відносин на українсько-румунському кордоні. Таким чином, транскордонне співробітництво, яке є цінним інструментом і ключовим компонентом у просуванні дружніх відносин із сусідніми країнами, має потенціал для трансформації негативної енергії міжнародної напруги та непорозумінь у нові форми співпраці. На відміну від країн ЄС, у постсоціалістичних країнах євро регіони мають багатопланове призначення, яке охоплює економічні, екологічні, фінансові, національно-культурні та соціально-психологічні аспекти людської діяльності.

Попередній аналіз транскордонного співробітництва між двома країнами показує, що протягом останніх років, як зазначалося вище, воно відбувалося в рамках євро регіонів, за участю в його діяльності адміністративно-територіальних одиниць обох країн, завдяки чому утвердився принцип добросусідства та налагодження плідного регіонального співробітництва і толерантних міжнаціональних та міжетнічних відносин. Оскільки ця співпраця все ще перебуває на стадії становлення, для її поглиблення необхідно виконати значну економічну, політичну, соціальну та психологічну роботу.

Таким чином, з точки зору подальшого співіснування України та Румунії, слід зазначити, що, незважаючи на складну історію та сучасні виклики і проблеми, двосторонні відносини впевнено увійшли у стадію взаємовигідного розвитку. Геополітичне положення та історичні зв'язки між Україною та Румунією мають не лише сприяти зміцненню економічних та політичних відносин, але й спонукати обидві країни до пошуку нових вимірів співпраці на регіональному та міжнародному рівнях. Добросусідська співпраця між Україною та Румунією відкриє нові можливості для започаткування та реалізації спільних ініціатив, які принесуть користь обома країнам.

2.2. Українсько-румунські відносини після набуття Румунією членства в Європейському Союзі

У порівнянні з іншими країнами Центральної та Східної Європи, які також обрали процес євроінтеграції після краху соціалістичної системи, шлях Румунії до великого Європейського Союзу довгий і важкий. Румунія офіційно приєдналася до Європейського співтовариства в січні 2007 року, завершивши 12-річний етап реформування своєї політичної та економічної системи на основі Маастрихтських стандартів, які є обов'язковими для всіх держав-членів ЄС.

Зі вступом до ЄС інтеграційний процес Румунії не зупинився, а набув нових якостей. Без сумніву, на ефективність інтеграції Румунії негативно впливає політична, економічна та соціальна кризи, що виникають у країні, які часто пов'язані з недовірою до влади, політичних партій та інститутів громадянського суспільства. Інтеграційний процес, який відбувається в Румунії, є важливим для України.

Щоб зрозуміти важливість євроінтеграційного чинника в українсько-румунських відносинах, слід згадати прагнення Румунії вступити до ЄС і НАТО, сприяючи підписанню «Договору про добросусідство та співробітництво» між двома країнами у 1997 р., Договору 2004 р. про режим державного кордону між Україною та Румунією. Справа в тому, що, готуючись до вступу в НАТО, Румунія була змушена закрити всі питання щодо спірної території [49]. Після вступу Румунії до ЄС питання налагодження двосторонніх відносин між Україною та Румунією вийшли на інший рівень, не лише з точки зору відносин із сусідніми країнами, а й з державами-членами ЄС. Безперечно, Румунія є стратегічним партнером України та постійним учасником переговорів щодо європейського та євроатлантичного майбутнього України [7, с. 275].

Незважаючи на історичне минуле і невирішені проблеми, можливості для взаємодії між двома сусідами після вступу Румунії до ЄС почали

розвиватися в кількох ключових сферах, а саме: політичне співробітництво; економічні зв'язки; гуманітарна та культурна взаємодія [42, с. 85].

Після вступу до ЄС в січня 2007 року Румунія отримала нові можливості для динамічного соціально-економічного розвитку завдяки доступу до великих європейських ринків, передових технологій та управлінських традицій. Румунія починає використовувати кошти структурних фондів ЄС для виправлення існуючих дисбалансів розвитку та підвищення рівня життя своїх громадян [7, с. 278].

Щодо політичної взаємодії то у період з 2007 по 2014 рік Київ і Бухарест уклали понад п'ятдесят двосторонніх договірно-правових угод, що охоплюють широкий спектр сфер міждержавної та регіональної співпраці [61].

Одним із механізмів вирішення питання взаємодій між державами того часу було створення Спільної президентської комісії «Ющенко-Бесеску» (лютий 2006 р), метою якої було проведення колективної роботи над проблемами українсько-румунських відносин. Дану комісію очолювали президенти обох країн, та українсько-румунська Спільна комісія з питань економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва (створена у 2007 р.) [1]. До складу українсько-румунської спільної президентської комісії входили три комітети: Комітет з питань безпеки, європейського, євроатлантичного та регіонального співробітництва, Комітет співробітництва з питань культури, освіти, національних меншин та громадської інформації, Комітет з питань захисту довкілля та сталого розвитку.

Період активних прямих контактів між країнами завершився у 2009 році після рішення Міжнародного суду ООН у Гаазі від 3 лютого 2009 року про розмежування виняткових економічних зон та континентального шельфу, згідно з яким до Румунії відійшла значна частина спірної акваторії в районі острова Зміїний.

Пріоритети українсько-румунського співробітництва змінилися після обрання Віктора Януковича президентом України. Таким чином, після

введення в дію Закону України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, який проголосив політику позаблоковості України, питання про членство України в НАТО було знято з порядку денного, а відтак було згорнуто співробітництво у сфері реалізації курсу на євроатлантичну інтеграцію України [47].

Підписання 21 квітня 2010 р. українсько-російської угоди щодо пролонгації перебування Чорноморського флоту РФ в Криму викликало негативну реакцію з боку Румунії. Зокрема, у листопаді 2010 р. Президент Румунії Траян Бесеску наголосив, що Румунію «не влаштовує факт пролонгації Росією угоди про базування її флоту в Севастополі». Подібну позицію неодноразово висловлювали інші румунські політики і експерти [86, с. 96].

Новий етап відносин між Україною та Румунією розпочався 18 травня 2011 року, коли Міністр закордонних справ України К.І. Грищенко здійснив робочий візит до Румунії. Це сприяло посиленню інтенсивності відносин на рівні дипломатичних установ.

У квітні 2012 року визначною віхою у розвитку міждержавних відносин стало скликання в Києві установчого засідання українсько-румунської змішаної комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Ця подія має не менш важливе значення для розвитку двосторонніх зв'язків між двома країнами. Під час даного засідання сторони обговорили різноманітні питання економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва між Україною та Румунією, а також визначили основні проблеми, пов'язані з торговельно-економічними відносинами між країнами [47]. Зокрема, протягом 2012 року українська сторона ініціювала та подала на розгляд румунської сторони кілька проєктів щодо двосторонніх внутрішніх домовленостей між відомствами.

Значну увагу розглядаючи співпрацю України та Румунії потрібно приділити економічним відносинам. Торговельно-економічні відносини між Україною та Румунією важко назвати стабільними. Протягом 2007-2010 р.

обсяг торгівлі між Україною та Румунією зріс на 35% в порівняно з попередніми роками (до вступу Румунії в ЄС). Проте вже протягом наступних років можемо прослідкувати значний спад. Так за даними Державної служби статистики України, в 2012 р. загальний обсяг товарообігу між Україною та Румунією становив 1 481,35 млн. дол. США (до прикладу 2011 р. – 2 076,43 млн. дол.), з якого експорт – 551,6 млн. дол. (2011 р. – 950,43 млн. дол.), імпорт – 929,75 млн. дол. (2011 р. – 1 125,72 млн. дол.). У порівнянні з 2011 р. в цілому товарообіг зменшився на 28,7 %, з якого експорт на 42,0 %, імпорт на 17,4 %. Торговельне сальдо склало 387,15 млн. дол. на користь Румунії (2011 р. – сальдо 175,01 млн. дол. на користь Румунії) [86, с. 96].

Основний обсяг експорту до Румунії є чорні метали, руди, шлаки і зола, взуття, деревина і вироби з деревини, мінеральне паливо, електричні машини. Зменшення українського експорту до Румунії у 2012 році було зумовлене в першу чергу зменшенням поставок чорних металів.

Важливою частиною економічної взаємодії є імпорт. Найбільшу частку імпорту (приблизно 80%) становлять енергетичні матеріали, нафта та продукти її переробки. Структура послуг імпорту представлена переважно авіатранспортом та автомобільним транспортом. Однією з особливостей економічних відносин між двома країнами є системна співпраця на рівні торгово-промислових палат.

Ще однією особливістю є те, що один із найнижчих показників обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну з європейських країн має Румунія – лише 12 мільйонів доларів США за 2007-2013 роки [1]. Українські прямі іноземні інвестиції майже повністю відсутні в румунській економіці. Румунія вже давно зосереджується на залученні прямих іноземних інвестицій у свою економіку для трансформації та модернізації своєї інфраструктури.

Сподіваємося, що позитивна динаміка двосторонніх економічних відносин сприятиме залученню інвестицій від іноземних компаній, які мають представництва в Румунії. Вступ України до СОТ знизив тарифи та став важливою рушійною силою розвитку двосторонніх відносин [48].

Важливе питання для українсько-румунських відносин є співробітництво в енергетичній сфері. Обидві країни мають серйозну проблему, яка стосується безпеки їхніх власних джерел енергії, що робить їх одночасно ворогами та союзниками. Україна та Румунія орієнтовані на видобуток вуглеводнів на узбережжі Чорного моря. У цьому відношенні Румунія має реальні переваги, оскільки вона тривалий час займається виробництвом енергоресурсів. Варто зазначити, що Румунія активно розвиває альтернативну енергетику. Станом на 2013 р. вона отримує 17,8% енергії з альтернативних джерел і має намір збільшити цей відсоток до 23,0% [86, с. 96].

Румунія є постачальником нафти і газу в Україну. Сьогодні приблизно 70% бензину та дизельного пального, які споживаються в Україні, закуповується за кордоном. У жовтні 2012 року повідомлялося, що компанія Rompetrol, НАК "Нафтогаз України" і румунська компанія схвалили техніко-економічні переваги розвитку спільного підприємства. Це передбачає фінансове зобов'язання в розмірі 1 мільярда доларів протягом п'яти років. Відповідно наміри української сторони відродити нафтопереробку на Одеському НПЗ може стати одним з чинників, який вплине на українсько-румунські торговельні відносини та інвестиційну активність [86, с. 96].

Україна та Румунія надають особливого значення розвитку транскордонного співробітництва та перетворюють його на міжрегіональне транскордонне співробітництво між державами-членами ЄС та країнами Східного партнерства [41]. У цьому контексті двостороння робота здійснюється на всіх рівнях: відбуваються робочі зустрічі президентів України та Румунії, офіційні візити, під час яких проводяться спеціальні зустрічі, «круглі столи» чи міжнародні науково-практичні конференції з питань транскордонного співробітництва, парламентські слухання [1].

Метою українсько-румунського транскордонного співробітництва є сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних регіонів, а також галузеве співробітництво, яке охоплює охорону навколишнього середовища, охорону здоров'я, запобігання та боротьбу з організованою

злочинністю, забезпечення ефективності та безпеки кордонів, надання сприяння місцевим міжособистісним транскордонним контактам. Програма прикордонного співробітництва фінансується з коштів Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП) та Європейського фонду регіонального розвитку (одного з інструментів «внутрішньої» регіональної політики ЄС) [19].

За останні роки прикордонні з Україною повіти Румунії отримали відносно велику кількість грантів від ЄС: на розвиток шляхів сполучення, сільської інфраструктури та покращення добробуту населення. В рамках ЄС існують можливості для управління коштами на проєкти співпраці зі Східною Європою[46]. Це, зокрема: «Тристороння програма співробітництва Румунії, України та Республіки Молдова, чотиристороння програма співробітництва Румунії, України, Угорщини та Словаччини, а також програма співробітництва Чорноморського регіону».

Румунська держава керує першою та третьою програмами. Що стосується коштів, виділених Румунії ЄС, то з 2007 року було затверджено Операційну програму транскордонного співробітництва в Південно-Східній Європі. Програма виділяє 28 млн. євро на рік на вирішення стратегічних завдань у регіоні. Ці кошти спрямовуються на проєкти, що реалізуються Румунією, в тому числі у співпраці з Україною [7].

Таким чином, було реалізовано низку успішних проєктів Наприклад, у рамках Спільної Операційної Програми «Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013 рр.» з європейських фондів профінансовано 140 проєктів, загальний кошторис яких становив близько 107 млн. євро. Ці кошти були залучені в розвиток та модернізацію транспортної інфраструктури прикордонних районів, енергетичних мереж, управління водними ресурсами і відходами та ін. Також профінансовано низку проєктів щодо співробітництва між університетами, науково-дослідними інститутами, місцевими органами влади та підприємствами трьох держав і ін.

Важливим питанням в розвитку відносин є Чорноморський регіон. Румунія розглядає Чорноморський регіон як ключову зону реалізації своїх геополітичних і геоекономічних інтересів. Одним із головних інтересів ЄС у регіоні є енергетичний сектор. Європейські країни прагнуть отримати доступ до центральноазіатських джерел нафти і газу, а країни регіону зацікавлені в розширенні кола торгових партнерів і шляхів постачання [1]. Враховуючи питання енергоносіїв і транспортних шляхів, ЄС зосереджується на енерготранспортному коридорі Каспійське море-Чорне море-ЄС, який дозволить зменшити залежність країн ЄС і Центральної Азії від російських енергоносіїв і відкрити доступ до перспективних ринків [12].

Варто зазначити, що прийнята ЄС «Стратегія енергетичної безпеки» називає Україну стратегічним партнером і транзитним пунктом для транспортування енергоресурсів до Європи. Це стало офіційним визнанням об'єктивних переваг і перспектив України як основного каналу енергетичних потоків до Європи [1].

Не менш важливою є співпраця держав у рамках Чорноморської безпеки, зокрема «заморожування конфліктів». Проте у відносинах між Україною та Румунією залишаються невирішеними питання, зокрема визначення континентального шельфу та виключної економічної зони в Чорному морі, питання судноплавства в гирлі Дунаю, вирішення конфлікту в Придністров'ї, і румунський перехід українського населення в прикордонне питання. Як держава-член, Румунія формулює та вдосконалює свою політику щодо своїх східних сусідів. Цей процес підтримується Брюсселем, що дозволяє Румунії активно просувати свої інтереси в рамках Європейської політики сусідства, особливо в Чорноморському регіоні.

Варто зазначити, що незважаючи на покращення відносин між 2007 та 2014 роками, розвиток двосторонніх відносин між Україною та Румунією залишається незрозумілим. У взаємодіях спостерігалися випадки високої та низької активності взаємодії, встановлення спільного розуміння, застою та відчуження. Тривалий час першочерговими причинами невирішеності

проблем між Україною та Румунією були різні підходи до їх вирішення, а також швидкість виконання прийнятих рішень.

Підсумовуючи, можна сказати, що євроінтеграційний фактор позитивно вплинув на відносини між Україною та Румунією, створивши додаткові механізми та можливості для координації підходів до спільних проблем регіонального розвитку та сприяння політичному діалогу та контактам.

Висновки до 2 розділу

Після проголошення незалежності нашої держави підтримка дружніх стосунків із сусідніми державами стала пріоритетною. Проте у відносинах між Україною та Румунією спостерігалася певна стагнація. Багато в чому це було пов'язано з проблемними питаннями, які залишилися з минулого. Серед спірних питань, які стосуються українсько-румунських відносин, є суперечка щодо територіального розмежування континентального шельфу в Чорному морі навколо острова Зміїний. З 2004 по 2009 рік ця справа розглядалася в Міжнародному суді ООН у Гаазі. Крім того, Румунія критикувала дії України щодо поглиблення судноплавного гирла річки Бистре на річці Дунай у рамках Міжнародної комісії із захисту річки Дунай та міжнародних домовленостей. Також румунська преса та політична спільнота неодноразово безпідставно заявляли, нібито про неналежний захист прав румунської меншини в Україні. Ці та інші чинники, які вважаються «чутливими», набули політичного відтінку та гальмували розвиток конструктивної співпраці між двома країнами.

Питання надання румунського громадянства етнічним румунам, які проживають на території України, а також періодичне просування окремими політиками та румунськими ЗМІ ідеї «Великої Румунії», ревізійністська віра в так зване «історичне право» щодо Чернівецької, частини Одеської областей та острова Зміїний. Ці ідеї активно пропагувалися представниками російської влади, які вказували на можливі територіальні претензії Румунії до України, втручання румунської влади в справи румун, які проживають на цій території. Ці проблемні питання домінували у двосторонніх відносинах, що перешкоджало активному діалогу. Протягом тривалого часу двосторонні обміни між двома країнами характеризуються низькою динамікою.

З 1991 по 2014 роки обмін офіційними візитами між главами держав відбувся 7 разів, тоді як візити між главами урядів і міжпарламентські візити відбулися лише двічі та тричі. Існуюча напруга у стосунках між Україною та Румунією також вплинула на розвиток їх договірно-правової бази. Процес досягнення двосторонніх домовленостей був довгою та тривалою справою, що

включала численні раунди дискусій та переговорів. Основними перешкодами для вирішення існуючих проблем між Україною та Румунією були різні підходи обох сторін до проблем та швидкість виконання рішень.

Варто зазначити, що новий етап в українсько-румунських відносинах розпочався після приєднання Румунії до ЄС в 2007 р. Українсько-румунські відносини перейшли в іншу площину і почали розглядається в Україні під кутом взаємовідносин не лише як з сусідньою країною, а як з країною-членом Європейського Союзу.

Відносини між Україною та Румунією не можна назвати цілком позитивними та послідовними, оскільки протягом років співпраці були як періоди кризи, так і моменти активізації співпраці. Загалом українсько-румунські відносини є важливими для обох країн з точки зору регіональної співпраці та можливого членства України в ЄС.

РОЗДІЛ 3

УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Розвиток українсько-румунських відносин після «Революції Гідності»

З моменту проголошення незалежності України і до 2014 року українсько-румунські відносини характеризувалися достатньою інертністю, наявністю численних спірних питань, політичних суперечок та відсутністю системності, хоча обидві сторони запевняли одну у своїй готовності зміцнювати добросусідські та взаємовигідні відносини.

Діалог між двома сторонами тривалий час гальмували різні проблеми та непорозуміння. Ці питання включають захист прав нацменшин, дозвіл етнічним румунам мати подвійне громадянство, суперечки щодо демаркації морських кордонів у виключній економічній зоні та на континентальному шельфі Чорного моря в районі острова Зміїний, непорозуміння через судноплавний канал Дунай-Чорне море і інші ситуації, які раніше зазначались, справляли стримуючий вплив на розвиток двостороннього діалогу [83, с. 43].

2014 рік став свідком агресивних дій росії щодо України, що стало значним викликом і послужило каталізатором переоцінки відносин між двома народами. Анексія Кримського півострова росією та подальший конфлікт на Донбасі висунули питання глобальної стабільності та безпеки на перший план [18]. На відміну від інших країн східного флангу НАТО та ЄС, Румунія географічно розташована найближче до незаконно анексованого та милітаризованого Криму та де-факто окупованого росією Донбасу. Очевидно, що найбільшою загрозою для безпеки Румунії є поява росії на півночі дельти Дунаю в Одеській області на додаток до її військової присутності в сепаратистському регіоні Молдови, Придністров'ї. Крім того, незаконна анексія Криму ускладнила розподіл континентального шельфу та виключних економічних зон Чорного моря між прибережними країнами. Фактично, будучи безпосереднім морським сусідом росії, Румунія не може впоратися з

цією загрозою самотужки. На тлі російської агресії в Україні Румунія не мала інших варіантів, окрім як шукати нових союзників, прагнути до подальшої інтеграції в європейські блоки та покладатися на підтримку Америки [72].

Через усвідомлення спільної загрози з боку російської держави відносини між Україною та Румунією зазнали суттєвої трансформації, перетворившись на стратегічне партнерство між сусідніми державами. Румунія відіграла ключову роль у цьому партнерстві, будучи першою країною, яка офіційно ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Крім того, після анексії Криму Румунія продемонструвала непохитну підтримку України та Євромайдану на світовій арені.

З початку агресії росії проти України румунська влада, політики, громадянське суспільство та засоби масової інформації послідовно й однозначно підтримують Україну. Деякі вчені стверджують, що румунське суспільство знайшло паралелі між «Революцією Гідності» та власною історією – національним повстанням 1989 року та повстанням проти режиму Чаушеску. У контексті подібних асоціацій українців стали сприймати як особистостей із сильною громадянською свідомістю, духовно споріднених і заслуговуючих на захоплення. Уряд у Бухаресті постійно виявляє інтерес до «європейського вибору» України, визнаючи його засобом дистанціювання українців від сфери впливу москви [111].

Разом з урядами інших країн світу румунські посадовці наголошували на необхідності запровадження санкцій проти росії, надання Україні фінансової та матеріальної допомоги для подолання економічної кризи та проведення структурних реформ, а також підтримували зближення України з ЄС та НАТО [110, с. 171].

Вже 1 березня 2014 року на пресконференції, присвяченій ситуації в Криму, тодішній президент Румунії Траян Бесеску заявив, що «Румунія беззастережно підтримує незалежність, територіальну цілісність і суверенітет України і визнає нову українську владу як законних представників країни.

Румунія вважає, що будь-яка присутність на території України військ російської федерації без згоди України і поза межами двосторонніх угод означає агресію проти України» [124].

Сучасний етап румунсько-українських відносин веде свій відлік після «Революції Гідності», коли двосторонній діалог співпраці вийшов на якісно новий рівень. Зближення двох країн є незаперечним фактом.

На нормативно-правовому рівні, відносини між країнами почали активно розвиватися. Так в жовтні 2014 р. під час робочого візиту Прем'єр-міністра Румунії Віктора Понти до Києва було підписано Угоду про малий прикордонний рух між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії [110, с. 171].

Дана угода регулює умови здійснення малого прикордонного руху, а саме частого перетину українсько-румунського державного кордону жителями прикордонної території України або Румунії, які планують залишитися в прикордонній зоні іншої держави, переважно з соціальних, культурних, сімейних або економічно обґрунтованих причин, на період, що не перевищує трьох місяців безперервного перебування [41]. Угода стосується осіб, які проживають у радіусі 30 кілометрів по обидві сторони спільного кордону, і ця територія може бути розширена максимум до 50 кілометрів, якщо адміністративно-територіальний поділ існує за межами 30-кілометрового кордону.

У 2014-2015 роках було підписано декілька міжурядових угод, зокрема «Про заходи щодо зміцнення довіри та безпеки», «Про прокладання волоконно-оптичного кабелю вздовж українсько-румунського кордону Орлівка (Україна) – Ісакча (Румунія)», «Про створення міжнародного пункту пропуску для поромного сполучення» між цими населеними пунктами [72]. Важливість даної угоди можна пояснити відсутністю українського пункту пропуску саме в цьому районі дунайського кордону з Румунією.

Стратегічні зрушення у налагодженні ефективної політичної співпраці між двома країнами відбулися впродовж 2015-2016 р. У лютому 2015 року

Бухарест приймав міністра закордонних справ України Павла Клімкіна, а 17 березня того ж року президент Румунії Клаус Йоханніс здійснив свій перший візит до України за сім років.

За підсумками зустрічі Президент України Петро Порошенко заявив про перехід до нового етапу українсько-румунських відносин. За результатами зустрічі сторони домовилися відновити діяльність Спільної президентської комісії та провести її наступне засідання під час візиту Президента України до Бухареста. Також були розроблені нові керівні принципи співпраці у торговельно-економічній, енергетичній, екологічній, транспортній, інфраструктурній та інших сферах. Крім того, було обговорено чутливі питання двосторонніх відносин, включаючи питання каналу Дунай - Чорне море. Уряди домовилися продовжувати конструктивний діалог з цих питань як на двосторонньому рівні, так і на рівні міжнародних організацій. Також було досягнуто згоди щодо необхідності суттєвої модернізації системи безпеки в Чорноморському регіоні.

Окрему увагу було приділено подіям у Республіці Молдова, зокрема у Придністров'ї. Президенти домовилися координувати свої дії щодо Придністров'я з метою сприяння розмороженню цього конфлікту та допомоги суверенній і незалежній Молдові у відновленні її територіальної цілісності та реінтеграції Придністровського регіону. Також було досягнуто значного прогресу щодо механізму малого прикордонного руху. Крім того, було досягнуто домовленості про відновлення прямого авіасполучення між Києвом та Бухарестом. Президенти також домовилися про підтримку Румунією запровадження безвізового режиму з ЄС для громадян України під час Ризького саміту Східного партнерства. Регіональна співпраця між Україною, Польщею та Румунією з метою створення певної групи солідарності була ще одним пунктом порядку денного президентів [131].

Наступна зустріч на рівні президентів відбулася 12 лютого 2016 року під час неформального саміту ЄС та Мюнхенської конференції з питань безпеки. Лідери обговорили виконання домовленостей, досягнутих під час візиту

Клауса Йоганніса в Україну у 2015 році, а також обмінялися думками щодо актуальних викликів регіональній безпеці та обговорили питання врегулювання придністровського конфлікту і російської агресії проти України [72].

21 квітня 2016 року Президент України Петро Порошенко здійснив офіційний візит до Бухареста. Під час цього візиту було підписано спільні угоди: «Про патрулювання державного кордону між Румунією і Україною для боротьби з корупцією і контрабандою», «Про співпрацю в сфері військових перевезень» [63]. Після дев'ятирічної перерви також відновила роботу українсько-румунська Спільна президентська комісія.

Основна увага під час засідання була зосереджена на економічному співробітництві, двосторонніх угодах про малий прикордонний рух та відкритті пункту пропуску Орлівка-Ісакча [10]. Крім того, лідери обговорили можливість підписання угоди про безкоштовну видачу довгострокових національних віз між Україною та Румунією в обмін на відкриття румунського консульства в Солотвині. Питання, які обговорювалися під час переговорів, стосувалися перспективи постачання природного газу з Румунії в Україну, умов подальшого використання інтерконекторів транзитних газопроводів, що проходять через територію Румунії, а також ініціатив щодо нових спільних газотранспортних проєктів. Значний внесок було зроблено у вирішення проблем транспортного сполучення, зокрема у відновлення прямого залізничного та прямого авіасполучення між столицями України та Румунії, а також автобусного сполучення між Чернівцями та Бухарестом [130].

Також румунський керівник вкотре наголосив, що не може бути жодних дискусій про послаблення санкцій проти країни-агресора до припинення агресії. Будь-яке часткове послаблення санкцій в обмін на часткове виконання Мінських домовленостей становить пряму загрозу для врегулювання ситуації на Донбасі [77].

Менш ніж за місяць, 6-7 травня 2016 року, міністр закордонних справ України Павло Клімкін провів зустріч зі своїм румунським колегою Лазарем

Команеску в регіоні на спільному кордоні - Солотвино (Україна) та Сігету Мармаціей (Румунія). Під час цієї робочої зустрічі було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про безоплатне оформлення довгострокових національних віз. На практиці це була українська ціна для відкриття того ж дня румунського консульства в Солотвині, на якому тривалий час наполягала Румунія [118].

Черговий робочий візит Міністра закордонних справ України до Румунії відбувся 29 жовтня 2016 року. Візит розпочався з участі П. Клімкіна у церемонії відкриття погруддя Тараса Шевченка у м. Сігету-Мармаціей [117]. У ході візиту було порушено широке коло питань - від транскордонних інфраструктурних проєктів до чутливої політичної ситуації в Молдові у світлі майбутніх президентських виборів.

Іншим важливим питанням, яке заслуговувало на пильну увагу, було відкриття нового пункту пропуску на українсько-румунському державному кордоні Шибени (Україна) - Поєніле де Суботів (Румунія), що дозволило б з'єднати Івано-Франківську область з Марамурешем, регіоном Румунії, де проживає основна частина етнічних українців [135].

Варто зазначити, що 1 лютого 2017 р. була 25-та річниця встановлення дипломатичних відносин між Україною та Румунією. Так, договірно-правова база між Україною та Румунією складає 56 чинних документів, 15 з яких підписані і ратифіковані впродовж 2014-2017 рр. З нагоди ювілейної дати Президент України П. Порошенко направив вітання Президенту Румунії К. Йоханнісу та підкреслив, що «ми високо цінуємо дружбу і міцне партнерство з Румунією та важливу підтримку і допомогу Вашої країни у захисті територіальної цілісності і суверенітету нашої країни та боротьбі проти зовнішньої агресії» [45].

Не менш важливим для розвитку двосторонніх відносин України та Румунії було спільне бачення можливої миротворчої місії ООН на Донбасі. У вересні 2017 р. міністри закордонних справ України та Румунії зустрілися під час 72-ї сесії ГА ООН в Нью-Йорку Міністр, де П. Клімкін поінформував свого

румунського колегу Т. Мелешкану про позицію України щодо започаткування операції ООН з підтримання миру на Донбасі. Зі свого боку, Т. Мелешкану заявив про розуміння та цілковиту підтримку української позиції у цьому питанні. Міністр закордонних справ Румунії підтвердив незмінну позицію Румунії у питаннях суверенітету та територіальної цілісності України, підтримки євроінтеграційних прагнень України, зокрема під час 5-го саміту «Східного партнерства» [96].

Найважливішою подією українсько-румунських відносин у 2017 році стало Друге засідання Спільної українсько-румунської комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, яке відбулося 10-11 липня. Спільна комісія була створена у 2007 році, а перше засідання відбулося 10-11 квітня 2012 року в Києві. Сторони обговорили шляхи активізації двостороннього співробітництва між Україною та Румунією у сфері транспорту та інфраструктури, включаючи автомобільний та залізничний транспорт, судноплавство, а також міжрегіональне та транскордонне співробітництво, стратегію ЄС для Дунайського регіону (EUSDR) та інші теми, що становлять взаємний інтерес [83, с. 46].

За результатами зустрічі було підписано протокол. Сторони домовилися активізувати окремі робочі групи з метою розвитку всебічної співпраці у сферах, що становлять взаємний інтерес. Зокрема, йдеться про туризм, модернізацію пункту пропуску Солотвино - Сігету Мармаціей, КГОКОР, канал Бистре, судноплавство на Дунаї та розвиток транспортної інфраструктури, особливо в рамках Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Крім того, було домовлено про проведення двосторонньої зустрічі на рівні міністрів з метою аналізу питань автомобільного транспорту та транспортних перевезень у вересні 2017 року в Києві [106].

Баланс сил у регіоні порушили агресивні дії росії в Азовському та Чорному морях, що призвело до зміщення пріоритетів двосторонньої співпраці України та Румунії. Ця зміна також впливає на те, як кожна країна сприймає роль іншої в питаннях національної та регіональної безпеки.

Важливо розглядати природу діалогу, особливо у сфері безпеки, з двох точок зору. Перша перспектива передбачає співпрацю для захисту національної безпеки від зовнішніх загроз. У цьому вимірі обидві сторони поділяють спільне розуміння викликів безпеці та готові працювати разом, щоб покращити його [95].

Попередній скептицизм Румунії щодо прозахідного спрямування України впливав з її багатовекторної політики, яка призвела до надмірної опори правлячих кіл України на росію. Проте події 2014 року спричинили зміну сприйняття європейського суспільства, включно з румунами, які тепер сприймають Україну та її народ як особистості з розвиненою громадянською свідомістю та європейськими цінностями [27].

Через близькість Румунії до незаконно анексованого та мілітаризованого Криму та потенційна присутність росії в північній частині дельти Дунаю в Одеській області викликала в румунській владі значні побоювання. Начальник штабу ВМС Румунії віцеадмірал Олександру Мірс зазначив, що мілітаризація Криму росією становить значну загрозу національній безпеці. Фактично це означає, що вся берегова лінія Румунії тепер знаходиться в зоні дії ракет великої дальності росії [72]. Оскільки Румунія де-факто є морським сусідом росії, вона не в змозі самотійно впоратися з цією небезпекою. Тому Бухарест активно працює над зміцненням своєї безпеки, приділяючи особливу увагу наданню всебічної підтримки та допомоги Україні.

Тема національної безпеки в Румунії посіла центральне місце в політичному дискурсі вперше після того, як вона стала членом НАТО та Європейського Союзу, за безпеку країни почали переживати і просте населення, а особливо мешканці прикордонної зони. Згідно з соціологічним опитуванням (лютий 2015 року), 64% громадян Румунії вважали війну в Україні джерелом занепокоєння. Крім того, опитування показало, що 70% учасників висловилися за збільшення військового бюджету країни [83]. Зниження підтримки російської політики в румунському суспільстві було значним, впавши з приблизно 50% до лише 5% з 2014 року, як підкреслив

Олександр Банков, колишній посол України в Румунії. Важливо визнати, що ці сильні антиросійські настрої мають глибоке історичне походження, зокрема у зв'язку з ситуацією в Молдові та Придністров'ї [80].

Протистояння румунської влади російській агресії можна спостерігати на трьох різних фронтах: дипломатичному, військово-оборонному та економічному. У дипломатичному плані велика увага приділяється встановленню стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами та країнами-членами НАТО [41]. Це призвело до збільшення запитів серед країн Центральної Європи на присутність військових підрозділів союзників на їхній власній території, зокрема для забезпечення безпеки східного флангу НАТО [32]. Одним із яскравих прикладів цього є розміщення американської системи протиракетної оборони Aegis Ashore на базі Девеселу. Однак варто зазначити, що присутність військової бази союзників сама по собі не є гарантією безпеки, а радше пріоритетним заходом у разі потенційного військового вторгнення.

В економічному аспекті, починаючи з 2014 року, Бухарест ініціював надання Україні фінансової та матеріальної підтримки для подолання економічної кризи та проведення необхідних структурних реформ. Крім того, у квітні 2016 року Румунія очолила трастовий фонд НАТО, який пропонував допомогу Україні у сфері кібербезпеки. У рамках протидії військовій агресії росії на військово-технічну допомогу було виділено 250 тис. євро [45].

Найважливіші економічні заходи, які Румунія та Україна здійснили разом, – це ті, що здійснюються в рамках транскордонного співробітництва. Ці ініціативи тривають з 1999 року через систему єврорегіонів, яка також передбачає кілька багатосторонніх альянсів з Болгарією, Угорщиною та Республікою Молдова. Ці проекти надали місцевим адміністраціям Румунії та України можливість отримати доступ до європейського фінансування [57]. Фінансова допомога в розмірі 26 мільйонів євро була виділена на проекти транскордонного співробітництва між Румунією та Україною з 2014 по 2020 роки в рамках Спільної операційної програми «Румунія-Україна ENI». Основна увага програми зосереджена на зростанні та розширенні малих і

середніх підприємств, розвитку освіти та наукових досліджень, соціальної інтеграції, ефективного муніципального управління, енергетичної безпеки та управління кордонами. Місцеві органи влади обох країн отримали доступ до додаткового фінансування завдяки транскордонним проектам [113].

Румунія відіграє значну роль у підтримці реформ в Україні через свої фінансові внески. Ці внески, зроблені через програми «Допомога заради розвитку» та транскордонні проекти, спрямовані на різноманітні ініціативи. Кошти Румунії виділяються на стипендії, проекти, спрямовані на зміцнення громадянського суспільства, та ініціативи, спрямовані на розбудову інституційної спроможності, такі як гранти для Національної гвардії України. Крім того, Румунія активно бере участь у наданні гуманітарної допомоги Україні [83, с. 46].

Однією із відповідей на дії Кремля проти України в зовнішньополітичному плані є активізація регіональної співпраці. Румунія, будучи ключовим гравцем у Чорноморському регіоні, бере на себе роль координатора регіональних зусиль для встановлення відчуття безпеки та протидії будь-яким спробам росії дестабілізувати ситуацію на східних кордонах Європейського Союзу [101]. Серед трьох чорноморських країн, які є членами НАТО, Румунія особливо активно виступає за посилення присутності альянсу в регіоні, що включає збільшення розгортання сил США та НАТО. З метою забезпечення обороноздатності країни Румунія виділила на оборону більшу частину свого ВВП, досягнувши 2%, а також активізувала військові навчання. Крім того, Румунія виступила з ініціативою розпочати проекти, спрямовані на регулярне військове співробітництво та посилення «м'яких» заходів безпеки [135, с. 160].

Концепція створення Чорноморського флоту НАТО була запропонована Міністерством оборони Румунії у квітні 2016 року. План передбачав активну участь Румунії, Болгарії та Туреччини з можливим залученням України. На жаль, ця спроба не увінчалася успіхом, оскільки не мала необхідної підтримки з боку Болгарії [72].

Що стосується військового співробітництва, то перші масштабні спільні військові навчання під назвою «Riverine-2018» проходили з 4 по 6 вересня 2018 року через Дунай від українського міста Ізмаїл до румунського порту Бреїль. Саме цю подію можна вважати значним проривом у двосторонніх відносинах. Для України спільні навчання з Румунією є можливістю не лише координувати зусилля в дельті Дунаю, а й поступово інтегруватися в НАТО в довгостроковій перспективі, з часом ставши частиною колективної регіональної безпеки [75].

Відіграючи активну роль у моніторингу безпекової ситуації в Україні, Румунія направила 41 спостерігача через Місію ОБСЄ до східного регіону з керівником групи у Чернівцях [83]. Крім того, Румунія очолює окрему багатосторонню групу, відому як Бухарестський формат, яка об'єднує дев'ять членів НАТО: Польщу, Болгарію, Чехію, Словаччину, Угорщину, Литву, Латвію та Естонію. Ці країни, як і Румунія, висловлюють спільні побоювання щодо військового відновлення росії в Криму та виступають за розширення НАТО, яке триває.

Другий вимір співпраці між Києвом і Бухарестом зосереджений на національній безпеці в контексті внутрішніх факторів. На відміну від першого виміру, який стосується зовнішніх факторів, постійні проблеми, які перешкоджали встановленню міцного стратегічного партнерства між Румунією та Україною, продовжують мати негативний вплив. Одним із ключових питань, яке тривалий час було в центрі українсько-румунських відносин, є ставлення до національних меншин. Румунська національна меншина, яка проживає в Україні, складається приблизно з 151 000 осіб, тоді як українська меншина в Румунії, за оцінками, коливається від 57 000 до 200 000 осіб. З 1990-х років Бухарест намагався просувати концепцію «спільного культурного простору» і згодом різко критикував політику Києва щодо румунської меншини в Україні на міжнародній арені. Однак ця критика не має суттєвих доказів [36].

Реалізація закону України «Про освіту» у вересні 2017 року не тільки загострила існуючу проблему, але й спровокувала нову кризу у відносинах України з Румунією. Румунська влада висловила різке несхвалення статті 7 закону, яка стосується мови. Ця стаття обмежує право національних меншин навчатися рідною мовою поряд з українською, дозволяючи це лише в окремих класах чи групах комунальних дошкільних і початкових навчальних закладів[8].

Важливо підкреслити, що, незважаючи на триваючі суперечки навколо нового закону про освіту, уряд Румунії вважає за необхідне брати участь у дискусіях на різних платформах – у НАТО, ЄС та через двосторонні канали – для надання підтримки Україні та захисту її суверенітету. Разом із тим, громади національних меншин відіграють важливу роль у зміцненні українсько-румунських відносин [76]. Активні міжлюдські контакти та прикордонна співпраця, зумовлені географічною країн, близькістю формуватимуть сприятливі умови для поглиблення контактів та співробітництва, а отже працюватимуть на покращення безпекової ситуації.

Румунія є рішучим прихильником санкцій, запроваджених Європейським Союзом проти росії. Ці санкції були запроваджені у 2014 році у відповідь на анексію росією Криму та триваючий конфлікт на сході України. Сполучені Штати разом із такими країнами, як Канада, Австралія та інші країни ЄС, долучилися до запровадження цих санкцій проти агресора. У результаті росія, незважаючи на свій глобальний вплив, сильно постраждала від цих жорстких заходів. Важливо зазначити, що і Сполучені Штати, і Європейський Союз чітко дали зрозуміти, що вони розглядатимуть питання про скасування санкцій лише тоді, коли росія виконає свої зобов'язання за Мінською угодою та поверне Крим Україні, у якої він був незаконно відібраний [111].

Поточний дискурс навколо санкцій, запроваджених у той період, зосереджується на їхньому впливі на російську економіку, що ускладнює оцінку їхньої ефективності як на економічному, так і на політичному фронтах.

Однак ефективність залишається вирішальним фактором, оскільки санкції служать засобом досягнення мети. Кінцева мета – стримати російську агресію та відновити територіальну цілісність України. Незважаючи на те, що санкції не змінили поведінку росії, їх ефективність була продемонстрована. Світова спільнота спостерігає негативні наслідки для російської економіки в порівнянні з попередніми роками. Проте завдана економічна шкода не вплинула на позицію росії щодо України.

Україна має значний особистий інтерес до того, щоб Румунія виступала стійким захисником західних санкцій проти росії протягом тривалого періоду. Для досягнення цієї мети було створено новий альянс проукраїнських прихильників, до якого увійшли Румунія, Польща та країни Балтії.

Серед країн-членів Європейського Союзу Румунія відома своєю непохитною підтримкою впровадження санкцій проти росії. Насправді Румунія не лише виступила за початкове запровадження санкцій, а й досі наполягає на їх подальшому посиленні. У березні 2016 року Румунія приєдналася до Польщі, Литви, Швеції та Великої Британії, закликаючи своїх співвітчизників ЄС підтримати введення додаткових санкцій. У той час як Греція та Угорщина зайняли різні позиції щодо цього питання, керівництво Румунії постійно наголошує на важливості спільного протистояння ЄС агресії росії щодо України. Незважаючи на визнання негативного впливу санкцій на свою економіку, Румунія вірить у демонстрацію сили Європейського Союзу.

Протягом 2018 і 2019 років не було посилення санкцій проти росії. Натомість Європейський Союз (ЄС) і Румунія зосередилися на наданні ясності списку осіб, проти яких поширюються санкції, і розширенні існуючих заходів. Дивно, але навіть в умовах російської ескалації, як-от захоплення українського військового корабля в Керченській протоці, суттєвого посилення режиму санкцій не відбулося. Відповідь з боку ЄС і США включала лише вказівку осіб, на яких поширюються візові обмеження та замороження активів [83]. Важливо зазначити, що вплив Румунії в ЄС є обмеженим, що не дозволяє безпосередньо брати участь у врегулюванні конфлікту на Донбасі. Тим не менш, Бухарест

залишається непохитним у своїй підтримці продовження економічних санкцій проти росії.

З 2018 року Румунія активно працює над стратегією зменшення впливу російської федерації в регіоні. Це передбачає скорочення імпорту російського газу та пошук альтернативних джерел енергії [127]. Як поточна країна, яка головує в Раді ЄС у 2019 році, Румунія надала високого пріоритету вирішенню проблем безпеки в Чорноморському регіоні, Східного партнерства та дезінформації. Дії росії в Керченській протоці різко засудив, зокрема президент Йоханніс, який наголосив на важливості дотримання морських і сухопутних кордонів України. Він також запевнив, що його країна готова врегулювати будь-яку ситуацію в Азовському морі. Румунські політики виявили неабиякий інтерес до боротьби з інформаційними загрозами, боротьби з «фейковими» новинами та забезпечення безпеки кіберпростору. Київ сприйняв це як позитивний сигнал, оскільки це демонструє, що Бухарест розуміє складну та багатогранну природу гібридної агресії в сучасному суспільстві [127].

Взаємовідносини співпраці в 2020 рік були активним з точки зору двостороннього діалогу між Україною і Румунією, хоча він і відбувався в умовах невизначеності, спричиненої пандемією COVID-19. Проте на дипломатичну взаємодію це не вплинуло.

10 серпня 2020 р. відбулося відкриття поромної переправи Орлівка - Ісакча. Переправа стала першим пунктом пропуску на українсько-румунському державному кордоні в межах Одеської області. Поромна переправа Орлівка – Ісакча дає прямий та найкоротший шлях з України до країн Південної Європи та Туреччини. Також відкриття міжнародного пункту пропуску створило нові умови для розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на півдні Одеської області, що сприяє зміцненню торгово-економічних взаємовідносин між Україною та Румунією [70].

Станом на сьогодні переправа Орлівка-Ісакча відіграє дуже важливу роль через те, що це єдиний перехід через кордон України безпосередньо до

Євросоюзу на півдні. Через неї збільшився потік вантажів та пасажирів через закриття неба для пасажирських та вантажних авіаперельотів та морської блокади під час війни. Також переправа була дуже важливим евакуаційним маршрутом у перші тижні повномасштабної війни, а у Ісакчі був сформований гуманітарний хаб - для допомоги українським біженцям та логістики гуманітарних вантажів з південної Європи до України[64].

5 вересня 2020 року міністр оборони України Андрій Таран в рамках свого візиту до м. Бухарест та міністр національної оборони Румунії Ніколае Чуке підписали угоди між Кабінетом Міністрів України та урядом Румунії про співробітництво у військово-технічній сфері. Дана угода визначає правову базу військово-технічного співробітництва між двома країнами, спрощує процедуру здійснення державних закупок у відповідній сфері, а також дозволяє розширити партнерство між Україною та Румунією, спрямоване на зміцнення безпеки у регіоні Чорного моря [94].

У 2020 році також почалися переговори між Україною та Румунією щодо співпраці в енергетичній галузі. Двосторонні комісії вели обговорення щодо визначення особливостей протоколів, які будуть підписані. Крім того, відбувся стратегічний обмін питаннями, що стосуються розвитку та гуманітарної допомоги у світлі пандемії COVID-19. Ці різноманітні починання служать додатковим доказом того, що, незважаючи на перешкоди, надзвичайно важливо повністю вивчити потенціал двостороннього діалогу для досягнення спільних цілей і переваг для населення обох країн.

Наприкінці квітня 2021 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба здійснив знаменний візит до Бухареста, де провів продуктивну та змістовну зустріч зі своїм румунським колегою Богданом Ауреску. Обидва міністри закордонних справ заглибилися в нагальні питання двостороннього порядку денного, приділяючи особливу увагу політичному та дипломатичному діалогу, зміцненню економічних зв'язків, сприянню взаємному спілкуванню та необхідності пошуку довгострокових рішень для прав румунської меншини, яка проживає в Україні. Крім того, Ауреску та

Кулеба розглянули пропозицію України підняти двосторонні відносини до статусу стратегічного партнерства [21]. Під час обговорень обидві сторони надали великого значення забезпеченню прав української національної меншини в Румунії та румунської національної меншини в Україні. Зокрема, глава румунської дипломатії підтвердив непохитну підтримку Румунією прагнень України приєднатися до європейської та євроатлантичної спільноти [62].

У травні 2021 року було організовано телефонну розмову між президентами Клаусом Йоханнісом і Володимиром Зеленським на прохання України. Під час цієї розмови лідери двох сусідніх країн обговорили тривожну безпекову ситуацію в регіоні, а також поточний стан і майбутні можливості відносин між Румунією та Україною.

Під час короткої поїздки до Києва 23 серпня прем'єр-міністр Флорін Кицу взяв участь в інавгураційному саміті Кримської платформи. У своєму зверненні Флорін Кицу заявив про підтримку Румунією цієї ініціативи та підтвердив непохитну підтримку Бухарестом суверенітету та територіальної цілісності України. Крім того, він наголосив на непохитній відданості Румунії політиці невизнання незаконної анексії Кримського півострова.

У вересні 2021 р, в румунському місті Тульча відбулися українсько-румунські навчання «Riverine-2021». В навчаннях брали участь військово-морські сили України, морська охорона державної прикордонної служби України, румунська річна флотилія на чолі із річковим патрульним кораблем «Mihail Kogălniceanu» (F-45) і прикордонна поліція Румунії. Також до морських і річних сил вперше за історію навчань «Riverine» приєдналися підрозділи морської піхоти обох країн і групи спеціального призначення, в тому числі водолази [34]. Навчання серії «Riverine» мають міжнародний та міжвідомчий масштаб, що дозволяє їх практичну реалізацію для вирішення сучасних викликів регіону та забезпечення оптимальної безпеки в прикордонній смузі.

Під час свого візиту до Румунії у листопаді 2021 року Заступник Глави Офісу Президента України Ігор Жовква провів продуктивні дискусії з Державним секретарем МЗС Румунії Денуцом Себастьяном Некулеєску. Головною темою зустрічі була безпекова ситуація на сході України. Жовква висловив подяку Румунії за непохитну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Він також наголосив на постійних порушеннях російсько-окупаційними військами режиму припинення вогню, що призвело до зростання загиблих серед українських військових [31].

Окрему увагу під час зустрічі було приділено реалізації європейських прагнень України. Сторони детально обговорили актуальні питання енергетичної безпеки регіону. Ігор Жовква поінформував румунську сторону про ініціативу Президента Володимира Зеленського щодо започаткування регіональної платформи зміцнення енергетичної безпеки [31].

Заступник керівника Офісу Глави держави підтвердив незмінність стратегічного курсу України на євроатлантичну інтеграцію та подякував Румунії за підтримку нашої держави на цьому шляху. Українська сторона висловила готовність до подальшого поглиблення безпекової співпраці в межах виконання Програми розширених можливостей НАТО.

1 лютого 2022 року відбулося відзначення 30-річчя дипломатичних відносин між Україною та Румунією. На честь цієї віхи зовнішньополітичні лідери обох держав обмінялися вітальними листами. Міністр Б.Ауреску підтвердив непохитну підтримку Румунією суверенітету та територіальної цілісності України, а також її права самостійно визначати зовнішню політику та політику безпеки. Крім того, того ж дня Президент України В.Зеленський провів телефонну розмову з Президентом Румунії К.Йоханнісом. Під час розмови лідери двох країн обмінялися теплими привітаннями з нагоди 30-річчя та висловили спільну прихильність подальшому розвитку двостороннього співробітництва в усіх сферах [102].

Використання москвою різних методів, включаючи дипломатичний та економічний примус, поширення пропаганди, демонстрацію військової могутності, реальні військові операції, кібератаки та шпигунство, становить те, що зазвичай називають «гібридною війною». У відповідь на ревізійні дії та агресивну поведінку росії Румунія повинна прийняти багатогранний підхід. Визначення відповідного курсу дій передбачає оцінку того, які дії Румунія може вжити самостійно, а які дії слід вжити у співпраці зі своїми союзниками. Бухарест активно бере участь у дипломатичних ініціативах у НАТО та ЄС і відіграє значну роль у формуванні політики НАТО щодо Східної Європи. Крім того, Румунія визнає глибокі наслідки російської агресії не лише для України, але й для загального європейського порядку, що відрізняє її від деяких інших країн ЄС.

Отже, попри покращення відносини між Україною та Румунією, для кращого розвитку потрібно постійно докладати додаткові зусилля, особливо задля вирішення найбільш гострих питань двостороннього порядку денного. Агресія з боку росії надала нову енергію відносинам Бухареста і Києва, але необхідно визнати: відносини, рушієм яких є спільна загроза, не можуть бути ефективними. Для нашої держави головним завданням є створення таких умови, щоб сучасний етап відносин з Румунією не був тимчасовим ситуативним союзом щодо російської загрози, а став початком взаємовигідного і цивілізованого партнерства у стратегічній перспективі.

3.2. Українсько-румунські відносини в умовах російсько-української війни

24 лютого 2022 р. назавжди залишиться в пам'яті кожного. Цей день ознаменувався початком повномасштабної війни росії проти України. Весь світ засудив вторгнення російських військ в Україну. Чверть мільйонів українців через ведення воєнних дій, зруйнування домівок та страх за життя вимушені були покинути свої домівки та переїхати до країн ЄС. Румунія, як найближча сусідка одна із перших виступила з допомогою Україні. Президент

Румунії Клаус Йоганніс на спеціальному засіданні Ради Безпеки 24 лютого заявив: «що росія обрала абсолютно незаконний шлях масового військового насильства проти незалежної і суверенної країни і Румунія готова відкрити для біженців свої кордони» [47].

Одним із перших кроків в допомозі Україні, Румунія здійснила 28 лютого 2022 р. відправивши в Україну паливо, боєприпаси, військове спорядження, військову техніку, харчові продукти та воду, а також висловив готовність прийняти поранених із сусідньої країни [122].

Офіційні представники влади і усі високопосадовці Румунії, заявили, що війна, розпочата Росією проти України, призводить до неприпустимих порушення норм та принципів міжнародних прав, зокрема основних прав людини.

Україну в цій війні підтримували не тільки офіційна влада Румунії, а й прості громадяни. Згідно з опитуванням INSCOP, понад 70% румунів вважають Росію винною у розв'язанні війни, а 87% вважають, що російський лідер винен у воєнних злочинах, скоєних в Україні [102, с. 182-183].

Компанію Data Diggers в березні 2022 р. провела в Румунії соціологічне опитування. За висновками аналітиків, населення Румунії добре усвідомлює динаміку конфлікту між Україною та росією, визнаючи Україну жертвою, а росію агресором. Багато респондентів розглядають опір Україні як вирішальну боротьбу за майбутнє Європи. Значна більшість, три чверті респондентів, твердо переконані, що надання Україні військової допомоги є цілком виправданим. Крім того, половина з них визнає, що санкції міжнародної спільноти проти росії відносно м'які. Стосовно інтеграції України до Європейського Союзу більшість жителів Румунії висловлюються за швидкий процес інтеграції. Проте думки щодо інтеграції України до НАТО розділилися рівномірно – 50/50 серед опитаних. Більшість опитаних також висловлюють готовність допомагати українцям різними способами, зокрема грошовими пожертвами, наданням продуктів харчування та одягу, пропозицією волонтерської роботи та навіть наданням житла у власному домі [126].

У березні 2022 року, коли президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн відвідала Румунію, було прийнято важливе рішення. Тепер Румунія буде центром надання цивільної допомоги Україні. Євросоюз збере допомогу, яку потім транспортуватимуть через Румунію до прикордонного переходу. Ця домовленість створює прямий шлях доставки гуманітарної допомоги в Україну [67].

В умовах війни надзвичайно важливою є взаємодія між Україною і Румунією у гуманітарній сфері. Румунія однією з перших країн надала гуманітарну та медичну допомогу Україні, першою почала приймає у себе українських біженців. На румунському кордоні у місті Сірет 22 березня 2022 р. відкрили Волонтерський хаб «Help Ukraine Romania», основною діяльністю якого є отримання та направлення в Україну допомоги зі всього світу, що відіграє і сьогодні надзвичайно важливу роль, тому, що через нього пульсує справжня артерія життя, через яку надходять озброєння та гуманітарна допомога, товари й продукти для України [26].

Неоціненну допомогу українцям вже з перших дні війни почали надавати українська діаспора в Румунії. Ними був створений фонд «За мир в Україні та солідарність з українським народом» з метою надання гуманітарної підтримки громадянам України в постраждалих від війни регіонах, до якого можуть робити внески етнічні українці Румунії та закордоння.

З перших днів війни в Союз українців Румунії мобілізував своїх членів для закупівлі та збору харчових продуктів для відправки в Україну з метою забезпечення центрів для біженців, які прихистили переселенців із зон бойових дій, централізував наявні житлові приміщення для розміщення максимальної кількості українських біженців та допомагав їх транспортуванням [13].

Важливим напрямом роботи СУР стала перекладацька робота. Союз мобілізував і координував роботу близько 2100 волонтерів, які постійно перебували на всіх митних пунктах, вони не лише надавали гуманітарну допомогу, а й забезпечували переклад для українських біженців [85]. СУР

разом з партнерами організував та координував збір і транспортування гуманітарних вантажів в Україну. З початку війни в Україну було доставлено понад 220 колон вантажівок, ваговозів і мікроавтобусів з гуманітарною допомогою, зібраних та організованих Союзом українців Румунії, понад 7000 тонн гуманітарної допомоги для постраждалих від війни громадян України було перевезено автомобілями членів СУР або волонтерів та передано представникам місцевої влади західних областей України [88].

Румунія стала одним із осередків прийому біженців, з лютого 2022 року країна пропустила через свій кордон понад 3,5 мільйони біженців. Багато з них використовували Румунію, як переправний пункт, але майже 100 тисячам українців залишилися в країні. Таким чином, румунська влада прийняла рішення надати українським громадянам, які проживають у Румунії, привілей працевлаштування протягом мінімум 9 місяців, усуваючи потребу в окремому дозволі на роботу. Цей часовий проміжок вважається достатнім для того, щоб особи отримали статус біженця та згодом користувалися всіма пов'язаними з цим юридичними перевагами, включаючи офіційний дозвіл на роботу в межах кордонів Румунії.

Румунія відкрила гарячу лінію для українських біженців. Вони надають інформацію румунською, англійською та українською мовами. Також для українських біженців відкривалися курси румунської та англійської мов, у партнерстві з Румунським телебаченням була започаткована програма Телешкола, яка містила уроки румунської мови [103].

Уряд Румунії спільно з СУР намагається створити спокійну атмосферу та полегшити тугу за домівкою українських біженців, організовуючи культурні та спортивні заходи, такі як екскурсії в музеї, благодійні концерти, збори тощо. Союз українців Румунії у співпраці з різними асоціаціями та фундаціями влаштовує різноманітні законні акції, зокрема «STOP PUTIN – STOP WAR», «Ми підтримуємо свободу та демократію в Україні!», «За мир в Україні» [103, с. 89].

Станом і на сьогодні Румунія надає і координує надзвичайно великий потік гуманітарної допомоги для України. Також активно підтримує і надає допомогу біженцям з України.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, питання наземного транспортного сполучення з країнами Європейського Союзу стало критично важливим як для простого населення, так і для українського імпорту та експорту. Значну роль в покращенні даної ситуації відіграла Румунія.

Щоб подолати економічні наслідки вторгнення, була ініційована кампанія «Шляхи Солідарності». Ця ініціатива спрямована на реалізацію різноманітних проєктів, спрямованих на покращення транспортного сполучення між Україною та Європейським Союзом, з особливим акцентом на розширенні транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та будівництві євроколії. Створивши більше можливостей для транспортних коридорів на західному кордоні України, ця ініціатива прискорила інтеграцію українського ринку в єдиний ринок Європейського Союзу [104].

З моменту запуску ініціативи ЄС «Шляхи Солідарності» у травні 2022 року Румунія стала критично важливим хабом для експорту української сільськогосподарської продукції, а українсько-румунські відносини вийшли на абсолютно новий рівень, особливо щодо створення нових логістичних маршрутів. У березні 2022 року розпочато роботу над розробкою нового експортного маршруту через порт Констанца, і на кінець квітня з порту вже вирушило перше судно з українським зерном[105].

Таким чином, за короткий проміжок часу товаропотік через сухопутні кордони України зріс у рази. За даними Державної митної служби України, загальний обсяг вантажів, які перетнули кордон з Румунією у 2022 році, становив 9,04 млн тонн, що майже вдвічі більше, ніж у 2021 році.

Щоб підтримати український експорт, Румунія відремонтувала залізничну колію шириною 1520 мм, яка проходить від кордону з Молдовою вздовж річки Прут до румунського порту Галаші. Як підкреслив міністр транспорту Румунії С. Гріндіану: «ця залізнична лінія дасть змогу перевозити

товари до України та з України через Молдову й порт Галац, який нарівні з портом у Констанці стане одним із ключових пунктів транспортування сировини та товарів у регіоні» [53].

З червня 2022 року українське АТ «Укрзалізниця» розпочало ремонт залізничної колії, яка раніше не використовувалася, на українсько-румунському кордоні. Ця ініціатива спрямована на посилення транзитних перевезень і покращення зв'язку в Карпатському регіоні. Крім того, будівництво європейської колії за маршрутом Вадул-Сірет-Чернівці протяжністю 42 км сприятиме розвитку залізничного сполучення з Румунією, Туреччиною та Болгарією. Цей проект відкриває нові можливості для транзитних перевезень і має великий потенціал для покращення регіонального сполучення [102, с. 195].

Румунська державна залізнична транспортна компанія CFR Infrastructura після значних ремонтних робіт знову відкрила залізничну лінію від Вара-Вишеулуй (Румунія) до українського кордону. Наразі ремонтні роботи тривають на ділянці між Тересвою (Україна) та Сігету-Мармароським (Румунія).

Міжрегіональне співробітництво між Україною і Румунією розвивається і в умовах військової агресії. Важливою подією в двосторонніх відносинах стало відкриття 10 листопада 2022 р. нового автомобільного пункту пропуску «Красноільськ» [69], який розташований на південному заході Чернівецької області. Дорога, де встановлений пункт пропуску, веде до румунського села Вікоб де Сус.

А 10 лютого 2023 відбулося офіційне відкриття нового пропускного «Дяківці-Раковець». 10 лютого відбулося офіційне відкриття нового пропускного пункту «Дяківці – Раковець» на кордоні з Румунією. Відкриття нових міжнародних пунктів пропуску створює нові умови для розвитку транспортно-логістичної інфраструктури між країнами [70].

Важливо зазначити, що Румунія була однією з перших країн, яка висловила готовність підтримати відновлення України, і чекає на подальшу

інформацію щодо об'єктів реконструкції та планів раннього відновлення (Fast Recovery Plan).

У воєнний час військова та безпекова співпраця між Україною та Румунією має вирішальне значення. Повномасштабне вторгнення росії до України, вкрай занепокоїло сусідню Румунію. Усвідомивши спільні загрози з боку російської держави, румунська влада активно і рішуче почала реагувати на дану ситуацію. Особливу увагу румуни приділили військовій співпраці. Дві сусідні країни вже мали досвід декількох років в спільних військових навчаннях. Тому румунська влада почала активно говорити про можливість навчання і реабілітації українських військових.

Румунія була однією з перших країн, яка передала Україні велику кількість летальної зброї зі складу Міністерства оборони. Для цього їй довелося внести зміни до свого законодавства, щоб постачати зброю не лише членам НАТО, алей потенційним союзникам. Станом на сьогодні румуни надали вже більше як 5 пакетів військової допомоги [47]. Це сотні одиниць стрілецької зброї, десятки тисяч боєприпасів і запасних частин для різного озброєння. Важливою допомогою від румунської держави стало надання Україні системи озброєння часів «Варшавського договору».

Важливим показником політичного партнерства між Україною та Румунією стало створення у середині вересня 2022 р. в м. Одесі нового тристороннього формату обміну на рівні міністрів закордонних справ. Після зустрічі глави МЗС України, Румунії та Молдови ухвалили спільну заяву, в якій засудили агресію Росії проти України та її суверенітет і територіальної цілісність. Лідери також пообіцяли: «об'єднати дипломатичні зусилля для підтримки уряду України й українського народу в їх героїчній боротьбі за звільнення окупованих росією українських територій та відновлення безпеки і стабільності в регіоні» [102].

На сучасному етапі активно розвивається економічне співробітництво між Україною та Румунією, хоча його рівень не відповідає потенціалу обох країн. Війна внесла свої корективи економіку обох країн. Проте, попри

ситуацію, яка склалася з економікою України, Бухарестська торгово-промислової палати зазначає: «що Україна залишається важливим торговельно-економічним партнером Румунії, з особливим потенціалом для економічного співробітництва та має у відносинах з Румунією давні традиції. Важливим показником ефективної економічної співпраці України і Румунії є зростання товарообігу». Варто також відзначити той факт, що одним із найважливіших напрямів економічного співробітництва між Україною та Румунією є поглиблення співпраці у сфері розвитку газової інфраструктури [102].

Незважаючи на економічну ситуацію в ЄС і Румунії, румунська влада продовжує підтримувати Україну в протистоянні російській агресії. Зокрема, 23 січня 2023 р. офіційний Бухарест під час зустрічі міністрів закордонних справ ЄС підтримав продовження надання всебічної допомоги Україні та запровадження 10-го пакету санкцій проти РФ [105].

Нещодавно Румунія зробила декілька потужних кроків, які наочно демонструють надзвичайно високий рівень політичної, економічної та військової підтримки України та прагнення розвивати двосторонні відносини на європейському рівні співпраці.

Перш за все в червні 2023 р. президенти двох держав підписали спільну декларацію на підтримку євроатлантичної інтеграції нашої країни. В якій визначено, що Румунія «підтримує вступ Україну до НАТО, як тільки дозволять умови», додаючи: «Ми будемо підтримувати Україну стільки, скільки буде необхідно, і продовжуватимемо надавати їй багатомірну підтримку». Будемо також закликати інші країни до посилення міжнародної допомоги та підтримки України» [38].

Ще однією не менш важливою подією стало те, що під час конференції Ukraine Recovery Conference у Лондоні Румунія однією з перших відгукнулася на ініціативу спрямувати частину прибутків своїх енергетичних компаній на відновлення енергетичної інфраструктури України. Зокрема, міністр енергетики України Герман Галученко та міністр закордонних справ Румунії

Лумініка Одобеску обговорили умови та напрямки реалізації своїх планів. Варто зазначити, що мова йде про надприбутки через російську агресію, яка призвела до різкого зростання цін на енергоносіях, а відтак і до незапланованих доходів [133].

На початку липня цього року Вища рада національної оборони Румунії оголосила про відкриття регіонального центру підготовки на винищувачах F-16. Центр буде створено спільно з іншими союзниками по НАТО та авіабудівною компанією Lockheed Martin. Згодом цей центр відкриють для пілотів з України, а центром перепідготовки наших військових льотчиків стане Румунія [38].

10 жовтня 2023 року відбулася глобальна подія в двосторонніх відносинах – зустріч Володимира Зеленського з президентом Румунії Клаусом Йоханнісом. Під час цієї зустрічі лідери двох країн обговорили кілька тем, пов'язаних з безпекою та обороною їхніх країн. Ці теми включали подальшу співпрацю у сфері авіації та інших оборонних коаліцій, зміцнення української ППО та загальну архітектуру безпеки в Чорноморському регіоні. Крім того, лідери обговорили стан відносин зі своїми партнерами в міжнародній спільноті.

На кінець, важливо зазначити, що Румунія приділяє значну увагу розв'язанню проблемних питань, які можуть виникнути у відносинах між нашими країнами, і робить це дуже виважено. У світлі повномасштабного російського вторгнення, румунська влада та народ продемонстрували готовність відкласти обговорення «спірних тем», поки ситуація не буде вирішена.

Таким чином, відносини між Україною і Румунією на сучасному етапі, незважаючи на війну, залишаються пріоритетними для політики двох держав і реалізуються у різних вимірах: політичному, міжнародному, військовому, економічному, культурному і гуманітарному. Також не потрібно зупинятися на досягнутому позитиві у відносинах між країнами принаймні для того, щоб не втратити динаміку розвитку співпраці Румунії та України.

Висновки до розділу 3

Починаючи з моменту проголошення незалежності України і до 2014 року, відносини між Україною та Румунією відзначалися значною інертністю, великою кількістю суперечок, політичною напругою та відсутністю системного підходу, незважаючи на те, що обидві сторони висловлювали готовність зміцнювати дружні та взаємовигідні стосунки.

У 2014 році у відносинах між Україною та Румунією відбулися значні зміни. На ці зміни значною мірою вплинуло засудження Румунією російської агресії проти України та оцінка підтримки Румунією територіальної цілісності нашої держави. Ця нова динаміка спричинила зсув у двосторонній співпраці. Варто зазначити, що Румунія була першою країною Європейського Союзу, яка ратифікувала Угоду про асоціацію з Україною.

Причиною для такої термінової активізації двосторонніх відносин стало усвідомлення спільних безпекових загроз. До останніх подій Румунія вагалася щодо повного прийняття прозахідної позиції України, оскільки вважала, що українська влада надмірно залежала від росії. Однак після російської анексії Криму, військових дій на Донбасі та повномасштабного вторгнення у Бухаресті відбулась переоцінка теперішніх викликів.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Румунія залишалася непохитною у своїй підтримці суверенітету та територіальної цілісності України, одночасно засуджуючи ворожі дії росії. Уряд Румунії не лише відкрито засудив вторгнення, а й запропонував кілька спільних ініціатив, як двосторонніх, так і тристоронніх, з метою зміцнення партнерства з Україною та країнами на східному кордоні НАТО.

Події в Україні призвели до того, що спірні питання між двома державами відійшли на другий план. Позицію румунської сторони можна пояснити двома факторами: бажанням однозначно слідувати офіційній позиції ЄС і НАТО та усвідомленням того факту, що дії росії становлять загрозу безпеці Румунії. Тому нинішня ситуація вимагає стабільної та згуртованої України в Європі, щоб забезпечити національну безпеку Румунії.

Необхідно зазначити, що останні роки Румунія приділяє значну увагу виваженому вирішенню будь-яких питань, які можуть виникнути в відносинах між нашими країнами. Зіткнувшись із широкомасштабним російським вторгненням, румунський уряд і громадяни продемонстрували готовність відкласти обговорення спірних тем, поки ситуація не буде вирішена. Тим не менш, не потрібно зупинятися на досягнутому, принаймні для того, щоб не втратити динаміку розвитку співпраці Румунії та України.

Отже, відносини між Україною і Румунією на сучасному етапі, незважаючи на війну, залишаються пріоритетом для обох країн і реалізуються у різних аспектах: політичному, міжнародному, військовому, економічному, культурному і гуманітарному. Вкрай важливо, щоб обидві країни не зупинялися на досягнутих успіхах у партнерстві.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження ми з'ясували, що тема українсько-румунських відносин увійшла до сфери наукових інтересів цілої низки українських та закордонних дослідників. У сучасній політичній науці сформувався коло науковців, які досить ґрунтовно досліджують різноманітні аспекти та особливості цих відносин. Процес відбору джерел і критичного аналізу попередніх робіт, а також розробка теоретико-методологічної основи дозволили визначити ряд завдань, котрі були поставлені у роботі. Провівши дослідження, було досягнуто поставленої мети.

Згідно з науковим консенсусом, для повного розуміння еволюції відносин між Україною та Румунією в умовах сучасних геополітичних викликів необхідно застосувати різноманітний спектр науково-методологічних підходів. Ці підходи включають історичний аналіз, процесуальний, інституційне спостереження, структурне дослідження та функціональну оцінку.

Наукове дослідження та комплексне висвітлення всіх аспектів і складових двосторонніх відносин і процесів у рамках міжнародних відносин принципово спирається на систему методологічних складових, правил, підходів та аналітичних інструментів. Ця система використовується в поєднанні з історичною ретроспективою, щоб полегшити вивчення та аналіз цих відносин і процесів.

Вибір методологічного інструментарію перш за все зумовлений потребою всебічного і неупередженого вивчення еволюції українсько-румунських відносин в контексті сучасних геополітичних викликів, визначення її теоретико-концептуальної основи, фактори, котрі вплинули на зміст та основні напрями, зокрема в сфері реалізації базових завдань в даному контексті.

Варто зазначити, що важливе місце в процесі проведення дослідження посіли такі методи як аналізу та синтезу, історико-генетичний та історико-хронологічний методи, емпірико-аналітичний метод.

З моменту проголошення незалежності Україна намагається підтримувати дружні відносини з сусідніми державами. Відносини між Україною та Румунією, зокрема, демонстрували помітну інертність. Здебільшого це було пов'язано з наявністю проблемних питань, успадкованих з минулого. У 1997 році було підписано Договір про добросусідство та співробітництво між Україною та Румунією, який є найважливішим документом двосторонніх відносин і поклав початок новому етапу двосторонньої співпраці. Проте багато вчених зазначають, що влада Румунії у такий спосіб хотіла показати відсутність територіальних претензій до сусідньої України. Адже підтримка добросусідських відносин і завершення територіальних суперечностей було надзвичайно важливим, оскільки в той час Румунії прагнула здобути статус кандидата на членство в НАТО.

Протягом багатьох років українсько-румунські відносини були сповнені суперечок. Ці конфлікти були зосереджені навколо питань щодо територіального поділу континентального шельфу в Чорному морі. Насправді ці розбіжності загострилися до того, що вони розглядалися в Міжнародний суд ООН у Гаазі з 2004 по 2009 рік. Крім того, Румунія критикувала дії України щодо поглиблення судноплавного гирла річки Бистре на річці Дунай у рамках Міжнародної комісії із захисту річки Дунай та міжнародних умовностей. Також румунська преса та політична спільнота неодноразово безпідставно заявляли, щодо нібито неналежного захисту прав румунської меншини в Україні. Ці та інші чинники, які вважаються «чутливими», набули політичного відтінку та завадили розвитку конструктивної співпраці між двома країнами.

Питання надання румунського громадянства етнічним румунам, які проживають на території України, а також періодичне просування окремими політиками та румунськими ЗМІ ідеї «Великої Румунії», ревізійністська віра в так зване «історичне право» на Чернівецьку, частину Одеської областей та на острів Зміїний. Ці факти активно підігрівалися представниками російської влади, які вказували на можливі територіальні претензії Румунії до України, втручання румунської влади в справи румун, які проживають на цій території.

Такого типу проблемні питання довгий час домінували у двосторонніх відносинах, що перешкоджало активному веденню діалогу. Не випадково, протягом тривалого часу двосторонні обміни між двома країнами характеризувалися низькою динамікою.

Проте варто зазначити, що відносини між Україною та Румунією зазнали значних змін після вступу Румунії до Європейського Союзу в січні 2007 року. Українсько-румунські відносини перейшли в іншу площину і почали розглядатися в Україні під кутом взаємовідносин не лише як з сусідньою країною, а як з країною-членом Європейського Союзу.

У 2014 році ворожі дії росії щодо України стали серйозним викликом та послужили каталізатором для відновлення дипломатичних відносин між двома країнами. Анексія Криму росією та початок конфлікту на Донбасі висунули на перший план нагальні проблеми глобальної стабільності та безпеки. У зв'язку з новими викликами Румунія взяла курс на перезавантаження відносин з Україною та продемонструвала свою відданість, підтримала територіальну цілісність нашої держави.

Усвідомлення спільної небезпеки з боку російської держави призвело до позитивних зрушень у динаміці відносин між Україною та Румунією. Цей зсув переріс у стратегічне партнерство між двома сусідніми країнами. Румунія була першою країною, яка схвалила Угоду про асоціацію між ЄС та Україною, а також рішуче підтримувала Україну під час Євромайдану. Зміна влади в обох країнах сприяла активізації діалогу на найвищому рівні.

З перших днів повномасштабного вторгнення росії в Україну, Румунія була непохитним захисником права України на територіальну цілісність і самовизначення. Румунія неодноразово засуджувала агресивну поведінку росії щодо України. Крім того, уряд Румунії розробив численні двосторонні та тристоронні пропозиції, спрямовані на посилення співпраці між Румунією, Україною та країнами НАТО.

Румунський дипломатичний корпус розглядає триваючий конфлікт між росією та Україною не лише як загрозу своїй національній безпеці, а й як шанс

зміцнити свої позиції в євроатлантичних інституціях. Більше того, він сприймає конфлікт як початок для того, щоб утвердитись у статусі лідера у регіоні Чорного моря і Східної Європи, позиціонуючи себе як джерело стабільності й демократії у складному регіоні який страждає від численних невирішених суперечок і військових дій .

Події в Україні призвели до того, що спірні питання між двома демократичними державами відійшли на другий план. Позицію румунської сторони можна пояснити двома факторами: бажанням однозначно слідувати офіційній позиції ЄС і НАТО та усвідомленням того факту, що дії росії становлять загрозу безпеці Румунії. Тому нинішня ситуація вимагає стабільної та згуртованої України в Європі, щоб забезпечити національну безпеку Румунії.

Важливо підкреслити, що Румунія докладає значних зусиль для розв'язання проблемних питань, які можуть виникнути в наших міждержавних відносинах. Це досягається справедливим і неупередженим способом. У світлі російсько-української війни, румунський уряд і громадяни продемонстрували готовність відкласти обговорення спірних з Україною тем, поки ситуація не буде вирішена. Для нашої держави головним завданням є створення таких умови, щоб сучасний етап відносин з Румунією не був тимчасовим ситуативним союзом щодо російської загрози, а став початком взаємовигідного і цивілізованого партнерства у стратегічній перспективі.

Сучасний стан українсько-румунських відносин відзначається постійними позитивними зрушеннями, які свідчать про те, що нова сторінка двосторонніх відносин розпочалася. Можливість встановлення стратегічного партнерства між Україною та Румунією обговорюється на найвищому рівні формального дискурсу. Критичним чинником, який ініціював легітимне перезавантаження українсько-румунських відносин, є активна позиція уряду Румунії щодо питання територіального суверенітету та цілісності України, а також засудження ним агресивних дій росії.

Отже, протягом останніх років двом державам вдалося встановити конструктивні відносини, спрямовані на пошук розв'язання нагальних проблем, подолання певного стану бездіяльності та подальшого розвитку співпраці. На вищому рівні підтверджена взаємна зацікавленість та наявність перспектив поглиблення співробітництва в різних сферах в інтересах обох країн. Співпраця у економічній, політичній і безпековій сфері залишається пріоритетним напрямком у відносинах обох держав. Важливим завданням залишається, не зупинятися на досягнутому позитиві у відносинах між Україною та Румунією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко В. Українсько-румунські відносини в контексті набуття Румунією членства в Європейському Союзі. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22419/1> (дата звернення: 12.09.2023)
2. Аппатов С., Макан І. Українсько-румунські відносини: історія та сучасність: Український історичний журнал. 1999. № 5. С 90.
3. Арон Р. Мир і війна між націями. Київ, 2000. С. 32.
4. Бауер М. Основні аспекти освіти національних меншин у Чернівецькій області: Крайова освіта. 2001. 2 березня.
5. Бостан С. Становлення україно-румунських міждержавних відносин / Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Том 21-22. Чернівці. Чернівецький національний університет. 2010. С. 209-213
6. Бурдяк В. Етнонаціональні чинники політичних відносин в Україні, Румунії, Молдові у процесі демократизації: Зб. наук. праць. Чернівці: Букрек, 2006. С.172-184.
7. Бурдяк В. Успіхи Румунії на шляху європейської інтеграції. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2018. Т.37-38. С. 273-281
8. Бурейко Н., Румунський вимір мовної суперечки: чи є підстави для занепокоєння Бухареста?, URL: <http://fpp.com.ua/rumunskuj-vumir-movnoyi-superechku-chy-ye-pidstavu-dlya-zanepokoeyennya-buharesta/> (дата звернення 27.09.2023).
9. Буркут І. Проблеми етнічної толерантності у поліетнічному середовищі (на прикладах євро регіону «Верхній Прут»): Євро регіони: потенціал міжетнічної гармонізації. С.191–209.
10. Відновлення українсько-румунської Спільної Президентської Комісії стане дієвим механізмом співробітництва двох держав — Петро Порошенко: Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2016.

URL:<http://www.president.gov.ua/news/vidnovlennya-ukrayinsko-rumunskoyi-spilnoyiprezidentskoyi-k-37015>(дата звернення 26.082023).

11. Внутрішня політика. Україна отримала історичний шанс відродити Придунайський регіон і підняти мільярди, втоплені на дні річки. URL: <https://deepstateua.com/ukrayina-maie-istorichnii-shans-zadovolniti-svii-natsionalnii-intieries-na-dunayi/>(дата звернення: 04.08.2023).

12. Волович О., Максименко І. Конкурентна дружба. Як зміняться відносини України та Румунії? : День. 2006. № 17.

13. Всебічна допомога Союзу українців Румунії українським біженцям на території Румунії. Український вісник.2022. № 13-14. URL:<http://surl.li/hcqab> (дата звернення: 25.09.2023).

14. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту та пояснювальна записка: Фондація міжнаціональних відносин. 1996. 21 жовтня. С. 29–32.

15. Гакман С. Гуманітарні аспекти українсько-молдовськорумунської транскордонної проектної діяльності: збірник наукових праць.Буковинський політологічний центр, Чернівці: Букрек, 2011. Т. IV. С. 391-405.

16. Гакман С. Розвиток міжетнічних взаємин на території євро регіону «Верхній Прут»: динаміка, реалії та перспективи: Євро регіони: потенціал міжетнічної гармонізації: Зб. наук. пр. Чернівці, 2004. С.180–191

17. Григоришин С. Перспективи розвитку міжрегіональних відносин у контексті “Договору про привілейоване партнерство та співробітництво між Республікою Молдова та Румунією. Регіони Східної Європи: інтеграційні очікування та конфронтаційні небезпеки. Матеріали Міжнародної наукової конференції, Чернівці, 18-19 вересня 2000. Чернівці: БУКРЕК, 2000. С. 171.

18. Гуцал С. Перспективи розвитку партнерських відносин України з Румунією. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2084/> (дата звернення 29.06.2023).

19. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 роки. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня

- 2006 р. № 1819: Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=60690971> (дата звернення 29.09.2023).
20. Державний комітет статистики України Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 р. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/> (дата звернення: 04.08.2023).
21. Дмитро Кулеба. Україна та Румунія створюють робочу групу з енергетики задля втілення амбітних проєктів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-ta-rumuniya-stvoryuyut-robochugrupu-z-energetiki-zadlya-vtilennya-ambitnih-proektiv> (дата звернення: 03.09.2023).
22. Доброжанський О. Базовий договір 1997 року як основа для розвитку українськорумунських взаємин у ХХІ столітті.: Україна–Румунія: 20 років дипломатичних зносин. Чернівці: Букрек, 2012. – С. 37.
23. Договір між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_022#Text (дата звернення: 07.08.2023).
24. Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією 1997 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642_003. (дата звернення: 07.08.2023).
25. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Румунією : Урядовий кур'єр. 1997. 5 червня. С. 2
26. Допомога Україні: у Румунії створили канал гуманітарної допомоги. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/dopomoga-ukrayini-u-rumuniyi-stvorili-kanal-gumanitarnoyi-dopomogi-82213>. (дата звернення: 07.08.2023).
27. Ерман Г. Як в Україні та Румунії вирішити мовну суперечку. BBC.News. 12 Січня, 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42664117> (дата звернення: 5.08.2023)
28. Єврорегіони: потенціал міжетнічної гармонізації. 256 с.
29. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.09.2023).

30. Закон України. Про державний кордон України від 13 липня 2023 року N 3232-IX URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T177700?an=843730> (дата звернення: 07.08.2023)
31. Ігор Жовква у Бухаресті обговорив євроатлантичні перспективи України та розвиток українсько-румунських відносин URL:<https://www.president.gov.ua/news/igor-zhovkva-u-buharesti-obgovoriv-yevroatlantichni-perspekt-71437> (дата звернення: 09.09.2023)
32. Каптару В. Румунія, Україна та НАТО. Radio România Internațional. URL: http://www.rri.ro/uk_uk/Румунія_Україна_та_НАТО-2524515 (дата звернення 23.08.2023).
33. Козак В. 270 гектарів уже втрачено на кордоні з Румунією: Дзеркало тижня.2001. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/conf-febr2005/vystupy.htm_-_ednrefl1#_ednrefl1 (дата звернення: 23.08.2023)
34. Кордон між Україною та Румунією. Можливий противник перетворився на союзника. URL:www.radiosvoboda.org/a/romania-ukraine-riverine-means-politics/31484105.html (дата звернення: 23.09.2023)
35. Кравченко В. Україна та Румунія: прихована напруга // Український моніторинг. 2002. 12 жовтня.
36. Круглашов А., Герман М. Проблемні питання сучасних українсько-румунських стосунків.: URL <http://dc-summit.info/proekty/ukraina-rumunija-moldova/1347-problemni-pitannja-suchasnihukrainskorumunskih-stosunkiv-1.html> (дата звернення 7.09.2023).
37. Кулчар Т. Ф. Карпатський євро регіон як основна форма транскордонного співробітництва в контексті східного розширення ЄС. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. - 2013. Вип. 1. С. 124-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2013_1_20. (дата звернення 17.09.2023).
38. Леонов О. Як Румунія наближає Україну до перемоги URL: <https://daily.rbc.ua/rus/show/k->

rumuniyanablizhaeukrayinuperemogi1689073919.html/amp (дата звернення: 8.09.2023)

39. Макар Ю. Політико-правові передумови налагодження міждержавних відносин України з Румунією. Україна-Молдова-Румунія: Історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. Т. VI. Чернівці: Букрек, 2011. С. 227-236.

40. Макар Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку україно-румунських міждержавних відносин. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Збірник наукових праць. Чернівці: Букрек, 2006. С. 34-51.

41. Макаренко П. Румунія: погляд на врегулювання українсько-російської кризи: Зовнішні справи. 2014. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/zs/anglomovna-versija/view/article/rumunija-pogljad-na-vreguljuvannjaukrajinskorosiiskoji/>. (дата звернення: 11.08.2023)

42. Максименко І. Політика ЄС щодо Чорноморського регіону: конфлікт інтересів, відповідальності та загроз. У Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники та сценарії майбутнього. За заг. ред. О.І. Брусиловської, В.А. Дубовика, І.М. Коваля, 85-100. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020.

43. Мартинюк М. Fratele-i frate, dar brânza-i cu bani : Час 2000 (Чернівці). 2002. №38 (178). 25 жовтня.

44. Марциновський А. Бухарест: гра у "захист нацменшини". Київ: час звернутися до Ради Європи : Голос України. 1998. № 15.

45. Мельничук Л. Гуманітарна співпраця України та Румунії на тлі агресивних дій рф. II Міжнародна науково-практичній конференції «Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій». Тернопіль-Братислава, 30 травня 2022 р.

46. Мельничук Л. Переговорний процес як невід’ємна складова інтеграції Румунії до ЄС. Медіафорум. Збірник наукових статей. 2022. Т. XI С. 115-131

47. Мельничук Л. Україна-Румунія: виклики та загрози регіональній безпеці. Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи. Чернівці, 28 червня 2022 р.
48. Мельничук Л.Н. Гуманітарна співпраця України та Румунії на тлі агресивних дій рф. II Міжнародна науково-практичній конференції «Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій». Тернопіль-Братислава, 30 травня 2022 р.
49. Мельничук, Л. Методологічні засади дослідження євроінтеграційних процесів (на прикладі інтеграції Румунії до ЄС). Історико-політичні проблеми сучасного світу, (45), 92–99.
50. Минович В. Як живеться Вам, румуни? Про що свідчать дані соціологічних досліджень в Закарпатті // Віче. 1997. № 3. С. 111–114.
51. Міністерство закордонних справ України URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobotnictva-v-uevropi> (дата звернення: 08.08.2023)
52. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с. С. 258-278
53. Модернізація залізничної інфраструктури як чинник підтримки національної економіки в умовах війни на виснаження. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/modernizatsiya-zaliznychnoyi-infrastruktury-yak-chynnyk-pidtrymky> (дата звернення: 27.09.2023)
54. Национальный состав населения СССР. По данным Всесоюзной переписи населения 1989 г. М., 1991
55. Національна та етнічна ідентичність українців Мараморощини (Румунія): проблеми та перспективи дослідження: Народна творчість та етнографія. 2006. №. 2. С. 74-78. Бібліогр.: 12 назв. укр.
56. Недолішний П. Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект. К.: Наукова думка, 1999 . С 175

57. Нечаєва-Юрійчук Н. Українсько-румунські відносини на сучасному етапі: виклики Євромайдану. URL: https://www.researchgate.net/publication/313793387_UKRAINSKO (дата звернення 27.09.2023).
58. Організація та розвиток транскордонного співробітництва в єврорегіоні Нижній Дунай. Регіональна економіка. 2008. №1(47). С. 13-23.
59. Панчук М., Євтух В., Войналович В., Котигоренко В., Калакура О., Кочан Н., Макаренко Н., Горбань Т., Ляшенко О., Ковач Л. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: Монографія К., Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2011. С.190-200.
60. Парахонський Б. та ін. Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та проблеми національної безпеки. Серія: Зовнішньополітичні стратегії. К.: НІСД, 2001. Вип. 7. 134 с.; Кияк Т., Матійчик Я., Нікіщенко С. Зміїна дружба : Політика і культура. 2002. № 30. С. 2.
61. Парфенов О. На порозі нової доби взаємин? Політичний вимір українсько-румунських відносин на рубежі ХХ-ХХІ століть : Політика і час. 2005. № 2. С. 16-23.
62. Підсумки 2021 року в румунсько-українських відносинах Radio România Internațional URL: https://www.rri.ro/uk_uk/ (дата звернення: 03.09.2023)
63. Політичні відносини між Україною та Румунією. URL: <https://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/diplomacy> (дата звернення 10.09.2023).
64. Поромна переправа Орлівка - Ісакча через Дунай працює вже два роки URL: <https://traffic.od.ua/news/fleet/1245341> (дата звернення 27.09.2023).
65. Порохнявий Ю. Проблема кордонів України // Нова політика. 1996. № 1. С. 25.
66. Посольство України в Румунії / Міжрегіональне співробітництво URL: <https://romania.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/597-mizhregionalyne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-rumunijeju> (дата звернення: 07.08.2023)

67. Посольство України в Румунії
URL:<https://romania.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/183-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-rumunijeju> (дата звернення: 07.08.2023)
68. Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин. Український історичний журнал. 2011. № 1. С. 123-136. Бібліогр.: 16 назв. укр.
69. Про відкриття пунктів пропуску через державний кордон “Дяківці” та “Красноільськ. Верховна рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022> (дата звернення: 27.09.2023)
70. Про відкриття пункту пропуску через державний кордон на території товариства з обмеженою відповідальністю “Поромний комплекс Орлівка”//Урядовий портал: URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vidkrittuya-punktu-propusku-cherez-derzhavnij-kordon-na-teritoriyi-tovaristvazobmezhenoju-vidpovidalnistyuu-poromnij-kompleks-orlivka> (дата звернення 27.09.2023).
71. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році. URL:http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/Poslanya_druk_fin.pdf. 0 Ч.242 (дата звернення 27.09.2023).
72. Прохорова В. Еволюція українсько-румунських відносин в контексті трансформації безпекової системи Чорноморського регіону URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/25387> (дата звернення 3.07.2023).
73. Рендюк Т. Українсько-румунська співпраця з питань національних меншин: еволюція нормативно-правової бази. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: Міжвідомчий збірник наукових праць на пошану доктора історичних наук, професора Віднянського Степана Васильовича / В.о. відп. редактора А.Ю. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. С. 94-110.
74. Рендюк, Т. Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин. Український історичний журнал. 2011. №1. С.123-136.

75. Рудомський Р.«Riverine-2018»: для чого Україна зРумунією «москітний флот» тренувала. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/riverine-2018-dlyaukrayina-z-rumuniyeyu-moskitniy-flot-trenovala-20180907833717> (дата звернення 17.09.2023).
76. Румунія не блокуватиме діалог Україна- НАТО попри суперечку щодо мови освіти. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/04/12/7080324/> (дата звернення 10.09.2023)
77. «Румунія підтримує санкції проти Росії до повного виконання Мінських угод»,президентЙоханніс.Unian.ua.URL:<https://www.unian.ua/politics/1056431-rumuniya-pidtrimue-sanktsiji-proti-rosiji-do-povnogo-vikonannya-minskih-ugod-prezident-yohannis.html> (дата звернення 10.09.2023).
78. Румунський гамбіт // Дзеркало тижня. 2001. 10 листопада. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/conf-febr2005/vystupy.ht_ednrefl2#_ednrefl2Кім М. (дата звернення: 04.08.2023)
79. Румыния подала иск против Украины в Международный суд [16.09.2004] // URL: www.pravo.ua (дата звернення: 04.08.2023)
80. Силіна Т. Румунія. Свобода, народжена незалежністю. URL: <http://gazeta.dt.ua/international/rumuniya-svoboda-narodzhena-nezalezhnistyu.html> (дата звернення 3.07.2023).
81. Соловей І. М. Українсько–румунські відносини: проблеми та перспективи їх розв'язання. 2004. URL: <http://vmv.kyvu.edu.ua/v/03/solovey.htm>
82. Соловей І. Українсько-румунські відносини: проблеми та перспективи їх розв'язання URL: <http://vmv.kyvu.edu.ua/series/vmv/vipusk3/6.pdf> (дата звернення: 11.08.2023)
83. Солодкий С., Ракеру І. Аудит зовнішньої політики: Україна – Румунія. К.: Інститут світової політики, 2016. 46 с.
84. Соціологічне дослідження етнополітичних процесів у Північній Буковині, проведене кафедрою політології та соціології ЧНУ ім. Ю.Федьковича в червні 2002

85. Союз українців Румунії зібрав та передав Україні гуманітарну допомогу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3419885-souz-ukraincivrumunii-zibrav-ta-peredav-ukraini-gumanitarnu-dopomogu.html1> (дата звернення: 25.09.2023).
86. Стратегічні пріоритети політики України в чорноморському регіоні : аналітична доповідь, матер. кругл. Столу: М.О. Воротнюк, А.М. Захарченко, І.В. Максименко та ін. ; за ред. А. О. Филипенка ; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегічн. досліджень у м. Одесі. Одеса : Фенікс, 2013. С.96
87. Суботін А. Зовнішня політика України // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносинредкол.: Т. 1. Київ: Знання України, 2004. С. 529: .
88. СУР Звіт про діяльність Союзу українців Румунії щодо допомоги українським біженцям на території Румунії від початку російсько-української війни. 2022. URL:<http://surl.li/hcrug> (дата звернення: 25.09.2023)
89. Твердохліб В. Антисемітизм по-румунськи: Сенаторського походження і в академічній упаковці: Дзеркало тижня. 2001. № 39.
90. Троян С., Христюк Т. Румунський вектор зовнішньої політики України в 1991-2001 рр.: Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: матеріали міжнародної наукової конференції: Буковинський політологічний центр. Чернівці, 2002.,с. 302
91. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/642_060/paran2#n2. (дата звернення: 25.08.2023)
92. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух. URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU15035.html. (дата звернення: 5.09.2023)
93. Угода про утворення євро регіону «Верхній Прут»: Поточний архів секретаріату ради євро регіону «Верхній Прут» (ПА СРЄВП).
94. Україна й Румунія підписали угоду про військово-технічне співробітництво//Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

politics/3094057-ukraina-j-rumunia-pidpisali-ugodu-pro-vijskovotehnicne-spivrobotnictvo.html (дата звернення 2.09.2023).

95. Україна та Румунія демонструють зацікавленість у результатах співпраці. URL:https://zik.ua/news/2017/02/01/ukraina_ta_rumuniya_demonstruyut_zatsikavlenist_u_novyh_rezultatah_1035975 (дата звернення 5.08.2023).

96. Україна та Румунія мають спільне бачення можливої миротворчої місії ООН на Донбасі. URL: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59922-ukrajina-ta-rumunija-majuty-spilnye-bachennya-mozhливоji-mirotvorchoji-misijioon-na-donbas> (дата звернення 5.08.2023).

97. Українсько-румунська співпраця з питань національних меншин: еволюція нормативно-правової бази. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр. 2011. Вип. 20. С. 94-110.

98. Українсько-румунський кордон: помітний прогрес та нові виклики, – результати обговорення експертами URL:<https://europewb.org.ua/ukrayinsko-rumunskuj-kordon-pomitnyj-progres-ta-novi-vyklyky-rezultaty-obgovorennya-ekspertamy/>(дата звернення: 11.08.2023)

99. Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку : НАН України.Українці Північно-Західної Румунії: інтеграція чи асиміляція?. С. 587-595.

100. Устименко В Етнополітичні процеси: стан та особливості їх прояву в регіональному розрізі: Наукові записки. Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України. 2002. Вип. 19. С. 76.

101. Федик І. Георге Вісан: «Війна в Україні показала важливість належності Румунії до потужної системи колективної безпеки». URL: <https://defenceua.com/index.php/statti/111> 6-heorhe-visan-viyna-v-ukrayinipokazala- vazhlyvist-nalezhnosti-rumuniyi-do-potuzhnoyi- systemy (дата звернення 7.08.2023).

102. Церковна В. Сучасні українсько-румунські відносини у медійному дискурсі: Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (59), С. 182-195.

103. Церковна, В. Діяльність союзу українців Румунії в контексті повномасштабної російсько-української війни: Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (61), С. 83-97.
104. Шляхи солідарності: перший крок до розгортання європейської колії на ключових лініях сполучення ЄС з Україною та Молдовою: Урядовий портал. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/shliakhy-solidarnosti-pershyi-krok-do-rozghortannia-ievropeiskoi-kolii-na-kliuchovykh-liniiakh-spoluchennia-ies-z-ukrainoiu-ta-moldovoii> (дата звернення: 5.09.2023)
105. Як повномасштабна війна дала поштовх розвитку кордону з Румунією URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/04/12/7159514/index.amp> (дата звернення: 25.09.2023)
106. Ambasada Ucrainei În România, Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei. Second Meeting of the Ukrainian-Romanian Joint Commission on Economic, Industrial, Scientific and Technical Cooperation Took Place in Bucharest on July 10–11. 2017. URL: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/58573-z-pitanyjekonomicznego-tehnicznego-ta-naukovogo-spivrobotnictva> (дата звернення 5.08.2023).
107. Aurescu B. Tratatul politic de bază româno–ucrainean și instituția «Euroregiunilor» // Drepturile omului. 1998. №.4. P.41–43.
108. Brown C. Understanding International Relations. New York, 2001. P. 8
109. Carr E. H. The Twenty Years' Crisis, 1919–1939: An Introduction to Study International Relations. New York: Palgrave, 2001. 244 p
110. Chifu I. Prospective of Ukraine Crisis: Scenarios for a midlong term evolution. București: Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale. 2014. 171 p.
111. Fota I. High Tide. Romanian Security on Europe's Frontline. U.S.–Romania Initiative Defense and Security Working Group: Center for European Policy Analysis

112. Iuga V. Sectorul energetic din România: Provocări și soluții pentru viitor// v. 7 „Teme fundamentale pentru România 2014” // V. Iuga, M. Stoian. Editura RAO. București. 2014. p. 467–488.
113. Iordan Gheorghe Bărbulescu (coord), Mircea Brie, Nicolae Toderas, Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014-2020. URL: <http://www.ier.ro/publicatii.html>, (data zverнення 7.08.2023).
114. Kukufita J. Teoria stosunkow miedzynarodowych. Warszawa, 2000. S. 13
115. Merle M. Sociologie des relations intemationales. Paris, 1974. P. 137.
116. Micu N. The policy of Romania towards the BSEC and the Black Sea region. Xenophon Paper no 2. Unfolding the Black Sea Economic Cooperation. Views from the region. p. 101-110.
117. Ministry of Foreign Affairs of Romania. Visit of the Minister of Foreign Affairs, Lazăr comănescu, at Sighetu Marmăției and Solotvino. Meeting With His Ukrainian Counterpart, Pavlo Klimkin. 2016. URL: <https://www.mae.ro/en/node/39024> (data zverнення 26.082023).
118. Ministry of Foreign Affairs of Romania. Vizita Ministrului Afacerilor Externe, Lazăr comănescu, alături de Omologul Său Ucrainean, Pavlo Klimkin, În Zona de Frontieră Comună România Ucraina. URL: <https://www.mae.ro/node/36946> (data zverнення 26.082023).
119. Morgenthau H. J. Alliances in Theory and Practice. Alliance Policy in the Cold War. A. Wolfers, ed. Baltimore: Johns Hopkins Press. 1959. P. 185–213.
120. Morgenthau H. J. Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace, 2nd ed. New York: Knopf, 1954. P. 6. xxi, 600 p.
121. Morgenthau H. J. The Restoration of American Politics. Chicago: University of Chicago Press, 1964. 473 p
122. Parlamentul a adoptat o declarație prin carecondamnă agresiunea Federației Ruse asupra Ucrainei. NotNews.ro. Februarie 28. 2022. URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-25398892-parlamentul> (data zverнення 8.07.2023).

123. Petre D. Geopolitica identităților și geostrategia intereselor naționale. Statutul geostrategic al Mării Negre, în Direcții principale în studiul Relațiilor Internaționale în România, edited by R. Ivan. Iași: Institutul European. 2007. p. 82–141.
124. President of Romania. Comunicat de Presă. (1 Martie 2014) Ref.: Mesajul Președintelui României, Domnul Traian Băsescu, Cu Privire la Situația Din Crimeea. URL: http://old.presidency.ro/pdf/date_arhiva/15256_ro. Pdf (data звернення 8.07.2023).
125. România liberă. 1997. 24 mai.
126. Romania liberă. 2022. URL: <https://romanalibera.ro/categorie/la-zi/> (data звернення: 21.09.2023).
127. Schimbare la Kiev: nevoia unui reset în relația România – Ucraina, URL: <http://www.crpe.ro/schimbare-la-kiev-nevoia-unuiresetrelatiaromaniaucraina/> (data звернення 2.09.2023).
128. Spykman N. J. Methods of Approach to the Study of International Relations. Proceeding of the Fifth Conference of Teachers of International Law and Related Subjects. Washington, 1933. P. 60
129. Soare S. Romania's National Security Strategy - a Critical Approach of Transformational Politics. Simona Soare : Monitor Strategic. № 1-2. 2008. pp. 53-66.
130. The Presidential Administration of Ukraine. President of Ukraine Met With Romanian President: Ukraine and Romania Are Interested in Developing Bilateral Cooperation. 2016. URL: <http://www.president.gov.ua/en/news/ukrayina-ta-rumuniya-zacikavleni-v-rozshirennidvostoronnoyi-36735> (data звернення 26.08.2023).
131. The Presidential Administration of Ukraine. Ukraine and Romania Intensify Cooperation Meeting of Presidents. 2015. URL: <http://www.president.gov.ua/en/news/ukrayinatarumuniyaaktivizuyutspivpracyuzustrich-prezide-3495> (data звернення 26.08.2023).
132. Tratat de înțelegere, cooperare și bună vecinătate între România și Republica Ungară // Monitorul Oficial nr. 250/16 octombrie 1996.

133. Ukraine Reform Conference URL: <https://ua.urc-international.com/> (дата звернення: 8.09.2023)
134. Waltz K. Theory of International Politics. Boston, MA: McGraw-Hill, 1979. 256 p.
135. Zlatin O. Ukrainian-Romanian Relations at the Background of Russia's Revisionist Policy. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр. 2017. Вип. 26. С. 160-185

SUMMARY

Since declaring independence, Ukraine has sought to maintain friendly relations with neighboring states. However, the relationship between Ukraine and Romania, in particular, has exhibited noticeable inertia. This was largely linked to the presence of problematic issues inherited from the past. In 1997, the Treaty of Good Neighborliness and Cooperation was signed between Ukraine and Romania, marking the most crucial document in bilateral relations and initiating a new stage of cooperation. Nevertheless, many scholars point out that Romania's government intended to demonstrate its lack of territorial claims against Ukraine through this treaty. Supporting good neighborly relations and resolving territorial disputes was exceptionally important at that time, as Romania aspired to gain candidate status for NATO membership.

Over the course of many years, Ukrainian-Romanian relations have been filled with conflicts, primarily centered around issues of the territorial division of the continental shelf in the Black Sea. These disagreements escalated to the International Court of Justice in The Hague from 2004 to 2009. Additionally, Romania criticized Ukraine's actions regarding the deepening of the navigation channel of the Bystroe estuary on the Danube River within the framework of the International Commission for the Protection of the Danube River and international conventions. Furthermore, the Romanian press and political community baselessly claimed inadequate protection of the rights of the Romanian minority in Ukraine, among other "sensitive" issues. These factors, imbued with a political tint, obstructed the development of constructive cooperation between the two countries.

The question of granting Romanian citizenship to ethnic Romanians in Ukraine and periodic promotion by politicians and Romanian media of the idea of "Greater Romania," coupled with a revisionist belief in the so-called "historical right" to Chernivtsi, parts of the Odessa region, and Snake Island, further complicated matters. Russian representatives actively exploited these issues, pointing to potential territorial claims by Romania against Ukraine and alleged interference by the Romanian government in the affairs of ethnic Romanians in these

regions. These problematic issues persisted, dominating bilateral relations and impeding active dialogue. For a prolonged period, bilateral exchanges between the two countries have been characterized by a low dynamic.

Nevertheless, it is worth noting that relations between Ukraine and Romania underwent significant changes after Romania's accession to the European Union in January 2007. Ukrainian-Romanian relations shifted to a different plane, being considered not only in the context of a neighboring country but also as a country that is a member of the European Union.

In 2014, Russia's hostile actions towards Ukraine became a serious challenge and served as a catalyst for the renewal of diplomatic relations between the two countries. The annexation of Crimea by Russia and the beginning of the conflict in Donbas brought urgent issues of global stability and security to the forefront. Faced with these new challenges, Romania took a course to reset its relations with Ukraine and demonstrated its commitment by supporting the territorial integrity of our state.

The awareness of a common threat from the Russian state led to positive shifts in the dynamics of relations between Ukraine and Romania. This shift evolved into a strategic partnership between the two neighboring countries. Romania was the first country to approve the Association Agreement between the EU and Ukraine and strongly supported Ukraine during the Euromaidan protests. The change in leadership in both countries contributed to the activation of dialogue at the highest level.

From the early days of Russia's full-scale invasion of Ukraine, Romania has been an unwavering defender of Ukraine's right to territorial integrity and self-determination. Romania has repeatedly condemned Russia's aggressive behavior towards Ukraine. In addition, the Romanian government has developed numerous bilateral and trilateral proposals aimed at enhancing cooperation between Romania, Ukraine, and NATO countries.

Nevertheless, it is worth noting that relations between Ukraine and Romania underwent significant changes after Romania's accession to the European Union in January 2007. Ukrainian-Romanian relations shifted to a different plane, being

considered not only in the context of a neighboring country but also as a country that is a member of the European Union.

In 2014, Russia's hostile actions towards Ukraine became a serious challenge and served as a catalyst for the renewal of diplomatic relations between the two countries. The annexation of Crimea by Russia and the beginning of the conflict in Donbas brought urgent issues of global stability and security to the forefront. Faced with these new challenges, Romania took a course to reset its relations with Ukraine and demonstrated its commitment by supporting the territorial integrity of our state.

The awareness of a common threat from the Russian state led to positive shifts in the dynamics of relations between Ukraine and Romania. This shift evolved into a strategic partnership between the two neighboring countries. Romania was the first country to approve the Association Agreement between the EU and Ukraine and strongly supported Ukraine during the Euromaidan protests. The change in leadership in both countries contributed to the activation of dialogue at the highest level.

From the early days of Russia's full-scale invasion of Ukraine, Romania has been an unwavering defender of Ukraine's right to territorial integrity and self-determination. Romania has repeatedly condemned Russia's aggressive behavior towards Ukraine. In addition, the Romanian government has developed numerous bilateral and trilateral proposals aimed at enhancing cooperation between Romania, Ukraine, and NATO countries.

The current state of Ukrainian-Romanian relations is characterized by continuous positive shifts, indicating that a new chapter in bilateral relations has begun in earnest. The possibility of establishing a strategic partnership between Ukraine and Romania is discussed at the highest level of formal discourse. A critical factor that initiated a legitimate reboot of Ukrainian-Romanian relations is the active stance of the Romanian government on the issues of territorial sovereignty and integrity of Ukraine, as well as its condemnation of Russia's aggressive actions.

Over the past years, the two countries have managed to establish constructive relations focused on finding solutions to urgent problems, overcoming a certain state

of inactivity, and further developing cooperation. At the highest level, mutual interest and the prospect of deepening cooperation in various areas for the benefit of both countries have been confirmed. Cooperation in the economic, political, and security spheres remains a priority direction in the relations between the two states. An important task remains not to stop at the achieved positive outcomes in the relations between Ukraine and Romania.